

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Klatovské gestapo v roce 1942

Karolína Cibulková

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor České dějiny

Bakalářská práce

Klatovské gestapo v roce 1942

Karolína Cibulková

Vedoucí práce:

PhDr. Roman Kodet, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Ráda bych tímto způsobem poděkovala PhDr. Romanu Kodetovi Ph.D., který se mnou pravidelně konzultoval mou práci, dával mi odborné rady ohledně jejího zpracování a vedl mne také k jejímu zdárnému dokončení. Děkuji za jeho trpělivost a vedení mé práce.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Počátky gestapa v Klatovech a jeho organizace	5
3	Situace po nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v Protektorátu Čechy a Morava.....	13
4	Rok 1942.....	18
4.1.	Období před atentátem na Reinharda Heydricha	18
4.2.	Heydrichiáda	21
4.3.	Období po heydrichiádě do konce roku 1942	34
5	Klatovské gestapo na konci války a osudy jeho členů po válce.....	43
6	Závěr.....	52
7	Bibliografie.....	55
7.1.	Nevydané prameny	55
7.2.	Vydané prameny.....	55
7.3.	Literatura	55
8	Resumé	57
9	Přílohy	58

1 Úvod

Hlavním tématem předkládané bakalářské práce je klatovské gestapo a jeho činnost v roce 1942. Dále se práce zabývá příchodem gestapa do Klatov v roce 1939, jeho činností v krátkém období druhé poloviny roku 1941, kdy nastoupil Reinhard Heydrich do funkce zastupujícího říšského protektora, i počínáním jednotlivých členů klatovského gestapa na konci druhé světové války a po ní. V pozadí toho všeho jsou osudy některých obětí z různých případů, které klatovské gestapo řešilo. Autorka textu si vybrala právě toto téma z důvodu toho, že není zdaleka tolik probádané a známé.

Předpokladem této práce bylo zjistit, co všeobecně obnášela práce gestapa a následně, jak se to projevovalo v praxi služebny v Klatovech. Jaké konkrétní případy v boji proti odbojovému hnutí, sabotážím či poslechu zahraničního rozhlasu řešilo klatovské gestapo, jak postupovalo při jejich vyšetřování a zdali používalo násilí během vyslýchání zadržených? Nejprve však bylo třeba objasnit příchod tajné státní policie do Klatov a vznik služebny v roce 1939. Dále zde byla nutnost vyřešit otázku, jak se promítl nástup Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v činnosti klatovského gestapa. Zdali nastaly nějaké změny a přístup gestapa k jednotlivým případům byl tvrdší nebo vše zůstalo při starém. Z tohoto hlediska je zajímavý převážně postup vůči odboji a rozhlasovým deliktům.

V roce 1942 zasáhlo výraznou měrou do běhu událostí v Protektorátu Čechy a Morava vyhlášení druhého stanného práva, což se následně muselo promítnout nejen do veškerého dění v Protektorátu, ale i do činnosti samotného gestapa ať už na Klatovsku, či kdekoliv jinde. Ve Spáleném lese v Lubech u Klatov bylo za heydrichiády popraviště klatovského gestapa, kde byli v krátkém časovém rozmezí cca jednoho měsíce popravováni občané Klatovska. Zajímavý je pohled na exekuce samotné. Na podzim roku 1942 byly z Klatov vypraveny transporty se židovským obyvatelstvem, na nichž měli svůj určitý podíl i členové klatovského gestapa. Mimo jiné je bezesporu významná bilance těchto deportací,

kteřá byla jen dalším smutným a hrůzným důsledkem působení nejen gestapa, ale i dalších nacistických represivních orgánů.

Jistě by každého tak jako autorku zajímalo, co se s jednotlivými klatovskými gestapáky dělo po válce. Zdali byly jejich činy „po zásluze“ spravedlivě potrestány? Jistě měly být, ale ne vždy tomu tak skutečně bylo. V tomto ohledu bylo také důležité, jak se k daným případům postavily soudy, které po válce řešily tyto válečné zločiny. Nelze opomenout ani oběti klatovského gestapa, které válku, věznění a útrapy s nimi spojené přežily a mohly o tom všem podat svá svědectví, i když musíme být opatrní při posuzování těchto výpovědí a vzpomínek, protože subjektivita mohla hrát svou roli.

Práce je rozdělena na čtyři kapitoly. První kapitola je věnována nejen vytvoření gestapa v Klatovech a jeho prvotním úkolům, ale i struktuře. V rámci struktury jsou představeni i jednotliví členové v rámci referátů, které spravovali, a délka jejich působení v Klatovech. Druhá část patří období po nástupu Reinharda Heydricha jako zastupujícího říšského protektora do konce roku 1941, kde je popsáno, jak se nová pravidla promítla do praxe klatovské tajné státní policie.

Třetí, nejrozsáhlejší kapitola obsahuje přímo téma této práce-klatovské gestapo a rok 1942, přičemž se skládá ze tří samostatných podkapitol. Ty jsou rozděleny tak, že v první je zobrazen časový úsek roku 1942 před atentátem na Heydricha, v další heydrichiáda a v poslední období od ukončení druhého civilního výjimečného stavu až do konce roku 1942. Části o období před a po heydrichiádě se převážně zaměřují nejen na boj gestapa s odbojem, sabotážemi a ilegálním poslechem zahraničního rozhlasu, ale i na perzekuci Židů ze strany gestapa. Jedna z těchto kapitol se zmiňuje o transportech do Terezína. Nejrozsáhlejší podkapitola o heydrichiádě obsahuje především to, jaké následky měly atentát na Reinharda Heydricha a vyhlášení druhého stanného práva pro Klatovsko a celý obvod, který spadl pod klatovskou úřadovnu gestapa. Velká pozornost je věnována popravám ve Spáleném lese v Lubech u Klatov.

Poslední kapitola se zabývá klatovským gestapem na konci války a osudem jeho jednotlivých členů po válce. Studentka takto práci rozdělila právě proto, že kromě hlavního tématu práce chtěla objasnit i ty vedlejší skutečnosti, které s ním souvisely, a bez nichž by byla „skládanka“ neúplná.

Studiem historických pramenů a literatury dospěla autorka k odpovědím na předpoklady a otázky týkající se této práce. K tématu této práce byly využity prameny a dokumenty ze dvou konkrétních archivů-Státního okresního archivu Klatovy a archivu Vlastivědného muzea Dr. Hostaše Klatovy. Z kopií dálnopisů uložených v archivu muzea je možné vyčíst kromě jednotlivých případů a jmen také určité postupy práce a výpovědi zadržovaných, i když u nich by bylo dobré se pozastavit, neboť mohly být mnohdy vymyšlené a přikreslené. V některých situacích si velitel služebny provinění zatčeného dokonce vymyslel. Lze tak soudit například na základě dálnopisů z období heydrichiády. Je možno vyčíst také komunikaci mezi jednotlivými venkovními služebnami i s ústřední služebnou gestapa v Praze. Prameny ze Státního oblastního archivu Klatovy ukazují různá svědectví o hlášeních obvodních četnických stanic předávaných nejen gestapu, ale i dalším úřadům správy. V Klatovech byly na různá místa umístěovány i dobře známé sytě červené plakáty, jež veskrze informovaly o nařízeních z Prahy a v období prvního a druhého stanného práva taktéž o popravách českých vlastenců a občanů Klatovska. To mělo vést k zapůsobení na psychiku a morálku lidí. Všechny tyto souvislosti bylo nutno objektivně posoudit a zasadit do historického kontextu doby.

Literatura k tématu této práce vydaná před rokem 1989 je neúplná, neboť dávala přednost pouze určitým oblastem. Dále je potřeba brát zřetel na objektivitu a zkreslení vlivem cenzury a ideologie komunistického režimu. To platí například u nevydaného pramenu Josefa Vávry-*Zpráva o klatovském odboji a klatovském gestapu 1939–1945*, který je možno nalézt v muzeu Dr. Hostaše v Klatovech a byl prvním zpracováním tohoto tématu pomocí pramenů a literatury. U knihy Oldřicha Sládka-*Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945* platí totéž. Sládkova

monografie přinesla obecný obraz gestapa a jeho práce v Protektorátu s příklady akcí, případů, které řešily jednotlivé služebny, a jejich postup při nich.

Z nejnovější literatury, která byla autorce nápomocna při psaní této práce, byly studie Jana Jiráka ve třech sbornících klatovského muzea a dvě knihy Milana Strnada, s nímž na jedné knize spolupracoval Dobromil Strnad. Studie zobrazují nejen klatovské gestapo, ale i celkovou náladu obyvatel Klatov a důležité události, které se během let 1939–1945 ve městě a okolí odehrály. První ze Strnadových knih nám v jedné ze svých částí ukazuje osud Židů na Klatovsku za Protektorátu Čechy a Morava, přičemž největší pozornost je věnována osobním vzpomínkám přeživších. Pro tuto práci byly důležité informace ohledně dvou transportů vypravených z Klatov na podzim roku 1942. V druhé ze Strnadových knih je podrobně popsán případ zakázaného poslechu zahraničního rozhlasu v obci Myslovice, od prvotních zatčení, přes výslechy, až po vynesení rozsudků a následné osudy jednotlivců do konce války. Z dostupných pramenů a literatury získala autorka mnoho informací potřebných k sepsání této práce, ale nejprve bylo třeba zjištěné skutečnosti utřídit, jednotlivé souvislosti spojit dohromady a zařadit do určitého kontextu. Tyto postupy vedly k ucelenému zpracování tématu této práce.

2 Počátky gestapa v Klatovech a jeho organizace

Již v roce 1935 padl návrh, že by měl být vypracován plán pro budoucí obsazení Československa. Tento plán s konečným názvem Fall Grün byl postupně rozšiřován a dokončen v květnu roku 1938. Část tohoto plánu byla s úpravami splněna již na podzim roku 1938 v podobě odtrženého pohraničního území Československé republiky, tzv. Sudet. K dokončení plánu mělo dojít postupnou cestou následujícího roku. Akce, která vedla k obsazení zbytku Československa v březnu roku 1939, nesla název Březnový vír (Märzwirbel). V rámci této akce byly vytvořeny operační skupiny I Drážďany pro Čechy a II Vídeň pro Moravu, kterým podléhaly jednotlivé operační oddíly a z nich se poté vydělila komanda tzv. Einsatzkommando pro jednotlivé oblasti. Ta měla v dané oblasti zajistit nejdůležitější úřady a instituce a byla základem pro budoucí služebny gestapa. Podobné skupiny a oddíly byly vytvořeny již v létě roku 1938, protože plán původně předpokládal obsazení celé republiky již na podzim roku 1938, ale nakonec byly použity pouze pro obsazení Sudet.¹

Pro oblast Klatovska bylo vytvořeno komando pod velením SS Hauptsturmführera, kriminálního rady Heinricha Winkelhofera a mělo být odpovědné operačnímu oddílu II Plzeň SS Sturbannführera, vládního rady Reinharda Flesche. Dalšími členy tohoto komanda byli SS Hauptscharführer, kriminální tajemník Heinrich Wimmer, SS Hauptscharführer, kriminální tajemník Heinrich Uhlenhaut, SS Hauptscharführer, vrchní kriminální asistent Franz Schamberger, SS Hauptscharführer, kriminální zaměstnanec Rudolf Straube, SS Untersturmführer, kriminální tajemník Richard Lindner, SS Untersturmführer, kriminální asistent Kilian Ruprecht, SS Untersturmführer, kriminální asistent Franz Schmidt, SS Scharführer, pomocný zaměstnanec Harry Obermayer a SS Scharführer, pomocný zaměstnanec Wassersteiner.²

¹ SLÁDEK, Oldřich, *Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945*, Praha 1986, s. 27–53.

² VÁVRA, Josef, *Zpráva o klatovském odboji a klatovském gestapu 1939–1945*, Karlovy Vary 1986, nevydaný strojopis, Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše Klatovy, s. 8.

Většina členů tohoto komanda pocházela ze služebny gestapa v Mnichově. Komando se mělo 13. března 1939 sejít v městě Kötzing v Bavorsku, aby se poté přesunulo do Nýrska k posádce německé branné moci a spolu s ní pokračovalo do Klatov. S přesunem komanda do Nýrska však nastaly potíže v podobě nepříznivého počasí na Šumavě, a tak se Winkelhofer rozhodl přesunout se svým komandem nejprve do Lince 14. března 1939, a poté do Českých Budějovic, kde se připojil k I. operačnímu oddílu České Budějovice, jehož vedl SS Sturmbannführer, vládní rada Heinz Stossberg, který poslal Winkelhoferovo komando do Písku, kde založili pobočnou služebnu gestapa, ta však původně být zřízena neměla.³

Do Klatov bylo mezitím jako náhrada posláno komando vybrané Reinhardem Fleschem z jeho plzeňského operačního oddílu, jehož velitelem stanovil SS Untersturmführer, kriminálního komisaře Wilhelma Lehmana. Součástí nově vytvořeného komanda byli dále SS Untersturmführer, kriminální tajemník Jacob Neubauer, Ludwig Seeholzer a Joachym. Tito jmenovaní dorazili do Klatov 16. března 1939, o den dříve přišly do Klatov jednotky německé branné moci v čele s plukovníkem Gollwitzerem, které se postaraly o obsazení kasáren a dalších důležitých objektů ve městě. Pro úřadování gestapa byly vybrány dvě kanceláře nacházející se ve druhém patře budovy klatovské radnice. Později se gestapo přesunulo do budovy bývalého hejtmanství nacházející se na náměstí čp. 3 a v září roku 1939 se konečným sídlem klatovského gestapa stala Singrova vila čp. 192.⁴ 21. března Wilhelm Lehmann přibral do služeb gestapa jako tlumočnicka Němce žijícího v Klatovech Josefa Hetmanka. Josef Hetmanek předtím působil jako civilní informátor plukovníka Gollwitzera, s jehož doporučením ho Lehmann vzal ke gestapu.⁵ Až do 10. května 1939, kdy byla ukončena činnost operačních skupin i oddílů, spadalo klatovské gestapo se svým osazenstvem pod II. operační oddíl v Plzni.⁶

³ JIRÁK, Jan, *Vznik a zánik venkovní služebny gestapa v Klatovech*. In: FIŠER, Marcel, HŮRKOVÁ, Jindra (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 4/2006*, Klatovy 2006, s. 245–246.

⁴ Viz přílohy číslo 2 a 3.

⁵ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 245–247.

⁶ VÁVRA, s. 15.

Dne 16. března 1939 začala v Klatovech a okolí akce s názvem Mříže (Gitter).⁷ „Na Klatovsku začaly razie v odpoledních hodinách zmíněného dne. Během odpoledne a večera byli do věznice u bývalého krajského soudu v Klatovech předvedeni následující občané: Antonín Nudera, krejčovský mistr; Josef Pešek, dělník; Emil Matějka, dělník; Václav Šebesta, obchodník; Josef Halámek, dělník; Artur Cibulka, pekařský dělník; Marie Pavlíková, dělnice; Antonín Kadraba, dělník; Petr Kadlec, kovodělník; František Bauer, dělník; František Cibulka, dělník; Petr Kurz, tesař; Milada Hájková, žehlírka; Václav Kmoníček, dělník; František Kubík, dělník; Antonín Šebesta, obchodník; Josefa Prantlová, švadlena; Engelbert Neuwirth, dělník; Karel Plíšek, dělník; Jan Gabriel, dělník; Eduard Kopřiva, krejčovský pomocník; Anna Tomanová, švadlena; Josef Bretl. Celkem 23 lidí se dostalo v rámci operace Gitter do cel předběžného zadržení.“⁸ Této akce se gestapo přímo nezúčastnilo, protože byla velice rozsáhlá, čehož by nebylo samo schopné, a proto bylo zatýkáním pověřeno české četnictvo. Zapojení českého četnictva do této akce mělo mít také vliv na český národ. Když lidé viděli, že je zatýkali čeští četníci, mnohdy to mohli být i jejich kamarádi nebo známí, silně to zapůsobilo na jejich psychiku a smýšlení, které byly ještě více pošramoceny dříve, než se český národ mohl vzpamatovat z okupace zbytku Československa.⁹

Zatýkání bylo prováděno na základě seznamů předaných českému četnictvu. Tyto seznamy byly vypracovány z mobilizační kartotéky (M-Kartei), která byla vytvářena již od jara roku 1938 německou bezpečnostní a zpravodajskou službou (Sicherheitsdienst a Abwehr) prostřednictvím spojek z Československa, jejíž součástí byla i místní kartotéka pro jednotlivé okresy Československé republiky.¹⁰ Mimo této kartotéky byly použity i kandidátky z parlamentních voleb v Československu z roku 1935 a z obecních voleb z roku

⁷ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 247.

⁸ Tamtéž, s. 247–248.

⁹ Tamtéž, s. 248.

¹⁰ JIRÁK, Jan, *Každodennost prvního období okupace Klatov březen 1939-květen 1942*, in: HŮRKOVÁ, Jindra, SÝKOROVÁ, Lenka (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 6/2011*, Klatovy 2011, s. 121.

1938.¹¹ Tato preventivní akce, jež měla sloužit k zastrašení českého národa, aby se nepokusil o protiakce v důsledku nesouhlasu s okupací, se vztahovala na komunisty, německé emigranty a Židy.¹² V souvislosti s touto operací, která probíhala v celém Protektorátu Čechy a Morava, se však objevily projevy nesouhlasu ze strany západních demokratických států, jako byly například Spojené státy americké, také ze strany signatářů mnichovské dohody Francie a Velká Británie, ale i Sovětského svazu, který byl zástupcem východních států.¹³ Z tohoto důvodu nařídil Zemský úřad v Praze akci ukončit a prověřit všechny zatčené osoby, zdali byly důvody k jejich zatčení dostatečné. *„Dne 20. března 1939 zaslal klatovský okresní hejtman Weger hlášení, že mezi vězněnými není nikoho, kdo by se v poslední době ,eminentně exponoval v protiněmeckém hnutí‘ a padají proto všechny důvody k dalšímu zadržování.“*¹⁴ Na základě výsledků prošetření byli všichni zatčení klatovští občané propuštěni, avšak Antonín Nudera, Emil Matějka a Václav Šebesta měli po propuštění povinnost třikrát týdně se hlásit na Okresním úřadě v Klatovech a služebně gestapa.¹⁵ Seznamy s propuštěnými klatovskými občany si převzalo klatovské gestapo a založilo si je do své kartotéky A, kde si je vedlo jako *„vnitřní nepřátele“*.¹⁶ Akce své poslání splnila, protože mezi klatovskými občany se rozhostil strach a nedůvěra. *„Není se co divit, že se už 17. března 1939 objevily v Klatovech první nápisy ‚Judisches Geschäft‘ a celkově zavládla stísněná a nepřátelská atmosféra.“*¹⁷

První zatčení, jež bylo pevně v rukou klatovského gestapa, se uskutečnilo již 20. března 1939, kdy zatklo Antonína Nudera, který byl zadržen a krátce vězněn při akci Mříže. 22. března byl jako další zatčen Emil Matějka. Oba jmenovaní byli činní v ilegální Komunistické straně Československa (KSČ). Gestapo je podrobilo výslechům a 22. března ve večerních hodinách oba propustilo. Antonín Nudera byl však následujícího dne znovu zadržen, v tu chvíli

¹¹ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 247.

¹² VÁVRA, s. 18.

¹³ Tamtéž, s. 19.

¹⁴ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 248.

¹⁵ Srovnej s VÁVRA, s. 21; LAŠTOVKA, *Vojtěch, KSČ na Klatovsku*, Plzeň 1963, s. 136.

¹⁶ VÁVRA, s. 21.

¹⁷ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 248.

už s konečnou platností. „*Gestapo potřebovalo pro svůj první případ v Klatovech vedoucí osobnost komunistického hnutí, všeobecně ve městě známou, činnou a uznávanou.*“¹⁸ Během jeho výslechů si klatovské gestapo zkontrolovalo informace v kartotéce A. Po skončení výslechů navrhl kriminální komisař Lehmann uvalit na Antonína Nuderu ochrannou vazbu, což mu bylo schváleno ústřednou Říšského hlavního bezpečnostního úřadu v Berlíně (RSHA). Antonín Nudera byl tedy poslán do ochranné vazby v koncentračním táboře Dachau v dubnu roku 1939. V září roku 1939 byl přesunut do koncentračního tábora Buchenwald. Do Klatov se Nudera vrátil až 21. května 1945.¹⁹

„*Od 22. dubna 1939 se na základě územní reorganizace vytvořilo v Čechách 12 ‚oberlandrátů‘, tj. úřadů ‚vrchních zemských radů‘, a 8 na Moravě.*“²⁰ Klatovy se staly jedním z dvanácti oberlandrátů s německým názvem města Klattau, do 15. dubna 1939 trvala nad celým územím protektorátu vojenská správa.²¹ Území, které tvořilo Oberlandrát Klatovy, bylo zároveň oblastí, která později patřila pod správu služebny gestapa v Klatovech, a skládalo se z bývalých politických okresů Klatovy, Sušice, Domažlice, Horažďovice, Blatná a části okresů Horšovský Týn, Písek, Strakonice, Březnice, Přeštice a Volyně.²²

Po zrušení vojenské správy 5. května 1939 vydal šéf bezpečnostní služby a generál policie SS Gruppenführer Reinhard Heydrich nařízení o organizaci gestapa v Protektorátu, jímž byly zrušeny operační skupiny a oddíly a vznikla síť služeben. V Klatovech vznikla venkovní služebna neboli Dienststelle, která zanedlouho změnila název na Aussendienststelle, ta již nespádala pod Plzeň, ale podléhala řídicí úřadovně gestapa, v překladu Staatspolizeileiststelle, v Praze. Zároveň byl Wilhelm Lehman nahrazen původně zamýšleným Heinrichem Winkelhoferem ve funkci velitele klatovského gestapa. S Winkelhoferem přišel

¹⁸ VÁVRA, s. 24.

¹⁹ Tamtéž, s. 24–25.

²⁰ SLÁDEK, s. 72.

²¹ JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 123–124.

²² VÁVRA, s. 16.

do Klatov z Písku i zbytek osazenstva. Winkelhofer zorganizoval klatovskou služebnu podle modelu uplatňovaného v celém Protektorátu.²³

Velitelem služebny byl od 10. května 1939 do 5. května 1945 kriminální rada Heinrich Winkelhofer.²⁴ I. oddělení mělo na starosti hospodářskou a vnitřní správu, v jeho rámci pracovali kriminální zaměstnanec Rudolf Straube od 10. května 1939 do roku 1941, kriminální zaměstnanec, tlumočnick a vedoucí prvního oddělení Josef Hetmanek od 21. března 1939 do 5. května 1945. II. oddělení se zabývalo exekutivou, osobními věcmi a ochrannou vazbou.²⁵ V čele druhého oddělení pracovali kriminální tajemník Heinrich Uhlenhaut od 10. května 1939 do roku 1940, kriminální inspektor Hans Uebelmann mezi lety 1940–1943, kriminální inspektor Georg Frank od 1. ledna 1944 do 31. ledna 1944 a vrchní kriminální tajemník Paul Rogge nejprve mezi srpnem a zářím roku 1944, poté ještě od 31. ledna 1945 do 5. května 1945.²⁶

Pod druhé oddělení spadalo několik referátů označených písmeny a spravujících jednotlivé oblasti druhého oddělení. Prvním byl referát II A, který měl na starosti lidové hnutí odporu a politickou levici, jeho vedoucím byl kriminální asistent Franz Schamberger od 10. května 1939 do října 1944, kdy ho vystřídal kriminální asistent Kilian Ruprecht, jenž v tomto referátu působil již od 10. května 1939 až do 5. května 1945. Dále v tomto referátu působili kriminální zaměstnanec, tlumočnick Jacob Neubauer, který v Klatovech působil již od 16. března 1939 v rámci komanda gestapa, v referátu byl až do 5. května 1945, kriminální zaměstnanec Rudolf Friedl, u něhož není známo, odkdy působil v Klatovech, ale jehož působení skončilo taktéž 5. května 1945. Následoval referát II B, jemuž podléhaly církve, sekty, Židé, zednáři a soupis majetku popravených, vedl ho kriminální asistent Franz Schmidt mezi 10. května 1939 a 13. března 1944.²⁷

²³ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 248–249.

²⁴ Tamtéž, s. 249.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ VÁVRA, s. 28.

²⁷ Tamtéž.

Třetí v pořadí byl referát II BM zabývající se českým hnutím odporu, ilegálními organizacemi včetně vojenských, spolky, svazy a poslechem zahraničního rozhlasu.²⁸ V rámci tohoto referátu pracovali vrchní kriminální asistent Heinrich Wimmer od 10. května 1939 do 5. května 1945, vrchní tajemník Filip Scholtyssik od 1. ledna 1941 do 31. července 1943, kriminální asistent Ewald Stötter do 5. května 1945, ale není známa doba nástupu, tlumočnický a řidič Josef Kwopil od roku 1943 do 5. května 1945 a kriminální zaměstnanec, tlumočnický Anton Polzer od 1. října 1940 do září roku 1941. Ochrannou vazbu měl samostatně na starosti referát II D s kriminálním inspektorem Hansem Uebelmannem. Spisovna, kartotéky a fotografování vězňů spadaly pod referát II F kriminálního zaměstnance Rudolfa Straubeho, který působil i v prvním oddělení, ale v tomto referátu působil až do dubna 1944.²⁹

Referáty II G a II H se zajímaly o sabotáže, třaskaviny, anonymní udání a konečné zpracování zpráv pro dálkopis. Oba tyto referáty vedl již zmiňovaný vrchní kriminální asistent Heinrich Wimmer. Posledním referátem druhého oddělení byl referát II P, jenž obstarával věci tisku, v čele s kriminálním zaměstnancem Josefem Hetmankem. Kriminální asistent Richard Lindner vedl od 10. května 1939 do 5. května 1945 III. oddělení klatovského gestapa, které se staralo o obranné zpravodajství. V tomto oddělení od roku 1943 až do 5. května 1945 pracoval jako tlumočnický Franz Wotava. Pro klatovské gestapo pracovali i další lidé spadající pod první oddělení: řidič Franz Schindler od března 1939 do ledna 1943, řidič Wenzel Liebl od 15. srpna 1939 do 5. května 1945, domovník Harry Obermayer od 10. května 1939 do února 1945, velitel věznice gestapa Lemke, dozorcí vězňů Adolf Jarolím a Elstner.³⁰

²⁸ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 250.

²⁹ VÁVRA, s. 28.

³⁰ Tamtéž, s. 28–29.

Takto začalo působení klatovského gestapa na dlouhých 6 let.³¹ Tato léta byla nejen plná strachu a nedůvěry, ale i sejetí českého národa proti fašistickým okupantům v rámci odboje, proti kterému vedlo nejen gestapo po dobu své existence tvrdý boj spolu se snahou zničit český národ i jeho vlast.

³¹ Skupinová fotografie některých členů gestapa viz příloha číslo 1.

3 Situace po nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v Protektorátu Čechy a Morava

Dne 27. září 1941 přijel do Protektorátu Čechy a Morava SS Obergruppenführer Reinhard Heydrich, který byl také šéfem Říšského hlavního bezpečnostního úřadu (RSHA). Od tohoto dne začal vykonávat funkci zastupujícího říšského protektora Protektorátu Čechy a Morava a zároveň zastoupil říšského protektora Konstantina von Neuratha. Neurath byl oficiálně poslán na zdravotní dovolenou, ale to bylo pouze zastíráním skutečného důvodu, že Neurath nebyl schopen zvládnout stávající situaci v Protektorátu a tvrdě zasáhnout proti narůstající vlně českého odboje, a proto musel být nahrazen. Teprve s Heydrichovým příchodem měl nastat opravdový boj nacistů proti odboji českého národa.³²

Dne 27. září 1941 bylo zároveň s ustavením Heydricha do funkce vydáno nařízení o vyhlášení civilního výjimečného stavu, v němž bylo uvedeno, že „*se lze odchýliti od platného práva*“ a Heydrich mohl ustavovat stanné soudy.³³ Tento stav byl účinný od 12. hodiny 28. září 1941.³⁴ Ve všech okresech Protektorátu musely být vyvěšeny vyhlášky o civilním výjimečném stavu, o čemž byly úřady informovány prostřednictvím telefonogramů: „*Během dnešní noci nebo nejpozději v časných hodinách ranních dne 28. 9. 1941 budou všem okresním a vládním policejním úřadům dodány příslušnými okresními četnickými velitelstvími vyhlášky, které musí býti bezpodmínečně do 12 hodiny polední dne 28. 9. 1941 ve všech obcích na obvyklých místech vylepeny.*“³⁵ Stanné soudy mohly obviněného pouze shledat vinným s následným trestem smrti, zprostit obvinění nebo dát do rukou gestapa. Tento první výjimečný stav platil zatím pouze pro okresy Praha, Brno, Moravská Ostrava, Hradec Králové, Olomouc a Kladno a stanné soudy byly zřízeny v Praze a Brně, později i v Olomouci

³² SLÁDEK, s. 153.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž, s. 154.

³⁵ Telefonogram zemského úřadu, Praha 27. 9. 1941, Státní okresní archiv Klatovy (dále jen SOKA Kt), Obecní úřad Klatovy. Presidiální spisy 1939–1945 11.

a Moravské Ostravě.³⁶ Na základě Heydrichova vlivu získalo gestapo roli žalobce u stanných soudů. „*Od vyšetřování až po napsání obžaloby, a tedy až po vlastní soudní jednání, nemohlo být nikým kontrolováno.*“³⁷

Oberlandrát Klatovy nebyl zainteresován do oblastí, pro které byl vyhlášen civilní výjimečný stav, navzdory tomu však byli někteří obyvatelé Klatovska odsouzeni k smrti.³⁸ 10. října 1941 to byli obchodník s dobytkem z Klatov Lercha, kameník z Mlázov František Lercha, řezník z Dolní Lukavice Uzel a řezník z Klatov Antonín Trávníček.³⁹ Všichni jmenovaní byli odsouzeni za hospodářské delikty, z čehož vyplývá, že Heydrich využil stanné soudy nejen k likvidaci odboje a politických nepřátel, ale i k potírání hospodářských sabotáží. Tyto rozsudky smrti však nebyly stanným soudem v Praze vyneseny z podnětu klatovského gestapa nýbrž na návrh Bezpečnostní služby (SD) v Klatovech.⁴⁰ Služebna klatovského gestapa v tomto případě posloužila tím, že tento návrh zaslala dálnopisem do Prahy a zatkla příslušné osoby. „*Za poškozování válečného hospodářství bylo popraveno v období stanného práva 169 lidí. Na rozdíl od politických vězňů je čekala smrt na šibenici.*“⁴¹

Od nástupu Heydricha do výše uvedené funkce se gestapo mimo jiné zaměřilo na další odhalování a ničení českého odbojového hnutí. Jako první přišel na řadu Sokol. Již dříve na Heydrichův rozkaz sbíralo gestapo veškeré informace o této organizaci, ale hlavně o tom, kdo byl jejím členem a funkcionářem. V tom gestapu pomáhaly nejen bezpečnostní služba, odnože nacistické NSDAP, ale také okresní úřady. „*Ve středu 8. října 1941 provedlo gestapo preventivní masové zatýkání v rámci tzv. Akce Sokol (Sokol Aktion). Došlo k jednomu z nejrozsáhlejších masových úderů proti hnutí odporu.*“⁴² Tato akce se nevyhnula ani organizaci Sokol v Klatovech.⁴³

³⁶ SLÁDEK, s. 154–156.

³⁷ Tamtéž, s. 157.

³⁸ VÁVRA, s. 85.

³⁹ SLÁDEK, s. 162–163.

⁴⁰ VÁVRA, s. 85.

⁴¹ SLÁDEK, s. 162.

⁴² Tamtéž, s. 169.

⁴³ Tamtéž.

V Klatovech a okolí působila skupina sokolské odbojové organizace JINDRA, která vznikla jako ústřední sokolská odbojová organizace v dubnu 1941 také pod názvem Obec sokolská v odboji, poté co gestapo v roce 1940 zasáhlo v celém Protektorátu proti legální Československé obci sokolské a zakázalo její další působení 12. dubna 1941. A právě 8. října 1941 začalo v rámci Akce Sokol zatýkání také v klatovské skupině JINDRY. Klatovským gestapem byli zatčeni hlavní představitelé vedení Sokola: starosta Sokolské župy Šumavské JUDr. Jiří Burghauser, místostarosta Sokolské župy Šumavské Josef Novotný, pokladník župy Václav Klíma, náčelník župy Václav Černovský, starosta TJ Sokol Klatovy JUDr. Karel Nejdla starší. Již 7. září 1941 zatkl klatovské gestapo JUDr. Karla Nejdla mladšího. Vyšetřování a výslechy na služebně klatovského gestapa vedl vrchní tajemník Filip Scholtyssik, jenž byl v čele referátu II BM. Soud proti zatčeným zahájen nebyl, protože délku pobytu ve vězení a místo věznění udávalo klatovské gestapo samo. Z výše uvedených se konce války nedožil pouze Burghauser, který zahynul v Koncentračním táboře Osvětim. Většina ostatních byla propuštěna z různých věznic či koncentračních táborů během listopadu 1941, roku 1942 a Karel Nejdla mladší se do Klatov vrátil až 20. května 1945.⁴⁴

Na přelomu října a listopadu roku 1941 se klatovské gestapo zaměřilo na odkrytí a zničení klatovské skupiny tzv. prstýnkářů. Tento kolektiv odbojářů měl být vytvořen v roce 1941 pro okres Klatovy v rámci organizace Všeobecné národní hnutí-Československý odboj domácí-Prstýnkáři, která vznikla již v červnu 1939 v Praze při Ústředním vedení odboje domácího (ÚVOD).⁴⁵ V Klatovech byl však získán pouze Karel Kesman jako informátor, který pracoval jako koželuh ve firmě Singer v Klatovech. JUDr. Jiří Burghauser a ředitel muzea v Klatovech František Plánička výzvu ke spolupráci s touto organizací odmítli, protože se báli, že jde o fingoanou akci gestapa, ale i přesto byli později zatčeni. Gestapo se dostalo na stopu této organizace díky

⁴⁴ VÁVRA, s. 82–84.

⁴⁵ Organizace v Praze se zaměřila na zpravodajskou a sabotážní činnost a postupem času začala hledat spolupracovníky v bývalých politických okresech. Srovnej s VÁVRA, s. 67.

konfidentovi Antonínu Neradovi, kterého nasadila ústřední služebna gestapa v Praze do organizace Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ), se kterou Všeobecné národní hnutí spolupracovalo.⁴⁶

Dne 24. listopadu 1941 zatkl klatovské gestapo Kesmana, 25. listopadu Pláničku, Burghauser byl zadržen už 8. října, jak jsme uvedli výše v souvislosti s Akcí Sokol. Vyšetřování se opět zhostil vrchní tajemník Filip Scholtysník. Vyšetřování a souzení těchto zadržených přesáhlo až do druhé poloviny roku 1942 a bylo vedeno i mimo služebnu klatovského gestapa. V tomto případě můžeme vidět, jak byla důležitá spolupráce klatovské venkovní služebny gestapa s ústřední služebnou gestapa v Praze, protože ve stejné době probíhala likvidace ilegálního odbojového hnutí Petičního výboru Věrní zůstaneme.⁴⁷

Jedním z dalších Heydrichových opatření bylo „*zabavení všech rádiových přijímačů a následné odstranění jejich součástí, které umožňovaly poslech zahraničních stanic*“.⁴⁸ Tím chtěl Heydrich zabránit, aby se českému národu dostávalo informací ze zahraničí, protože i přes dřívější zákaz poslechu zahraničního rozhlasu Češi dále zahraniční stanice poslouchali. V Klatovech začalo plnění tohoto nařízení 25. listopadu 1941.⁴⁹ S tím souvisela i změna v referátu II G gestapa, který měl od druhé poloviny roku 1941 na starosti také sabotáže a ilegální poslech zahraničního rozhlasu.⁵⁰ Změna byla provedena i v referátu II BM, jenž se rozdělil na dva podreferáty II BM 1 a II BM 2 s tím, že první z nich řešil pravicové hnutí odporu a druhý jednotlivé případy protiněmecké činnosti.⁵¹

Klatovské gestapo se v listopadu 1941 muselo potýkat s rozšiřováním komunistických letáků, které hlásaly: „*Sověti vrátí Čechům svobodu, Sověti svoboda světa*.“⁵² Vyšetřování a hledání šířitelů těchto letáků vykonávalo pro

⁴⁶ VÁVRA, s. 67–71.

⁴⁷ Tamtéž, s. 67–85.

⁴⁸ JIRÁK, *Každodennost prvního období*, s. 138.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ SLÁDEK, s. 200.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Kopie hlášení četnické stanice gestapu, Klatovy 26. 11. 1941, SOkA Kt, Obecní úřad Klatovy. Presidiální spisy 1939–1945 12.

klatovské gestapo klatovské protektorátní četnictvo, které podávalo pravidelná hlášení o stavu šetření i o nově objevených letácích služebně gestapa.⁵³ Pátrání po pachatelích nařídil také Okresní úřad Klatovy. V tomto nařízení se psalo: „*Okresní úřad v Klatovech nařizuje četnické stanici v Klatovech aby všemi silami a co nejintenzivněji pátrala po rozšiřovateli protistátních letáků. K tomu účelu povoluje okresní úřad vykonání domovních prohlídek u všech osob, které by mohly přijíti v úvahu jako pachatelé, zejména u býv. příslušníků komunistické strany, u židů, studentů vysokých škol, vyšších tříd středních škol, stoupenců býv. presidenta Dr. Beneše a pod.*“⁵⁴ V důsledku šíření těchto letáků přikázala klatovská tajná státní policie vládnímu komisaři pro město Klatovy Rauschrovi, aby nechal natisknout sytě červenou vyhlášku s nařízeními gestapa, která byla poté vyvěšena na důležitých místech v Klatovech. Vyhláška byla vydána 25. listopadu a obsahovala tato nařízení: „*1. Zabaviti českému obyvatelstvu města Klatov veškeré radiové přijímače. 2. Stanoviti policejní hodinu uzavírací na 21 h. a to až do 20. prosince 1941 včetně. 3. Zákaz vycházení od 22 h. bez zvlášt. důvodu.*“⁵⁵ Můžeme konstatovat, že tato vyhláška souvisela taktéž s Heydrichovým nařízením o rozhlasových přijímačích, o kterém jsme se zmínili v předešlém odstavci.

Zvůli nacistického režimu je možné demonstrovat na tom, že byli na smrt posíláni lidé i z oblastí, na které se civilní výjimečný stav nevztahoval. Pouhé tři měsíce stačily k tomu, aby se Reinhard Heydrich stal noční můrou celého českého národa, protože přišel do Protektorátu s jasnou představou, jak s českým národem naložit. Ale to nejhorší mělo teprve přijít v osobě Karla Hermanna Franka a v souvislosti s úspěšným atentátem na zastupujícího říšského protektora. Avšak i přes to všechno se mnozí nezalekli a pokračovali dále v odbojové činnosti.

⁵³ Kopie hlášení četnické stanice gestapa, Klatovy 24. 11., 25. 11., 26. 11. 1941, SOkA Kt, Obecní úřad Klatovy. Presidiální spisy 1939–1945 12.

⁵⁴ Okresní úřad Klatovy četnické stanici Klatovy, Klatovy 25. 11. 1941, SOkA Kt, Obecní úřad Klatovy. Presidiální spisy 1939–1945 12.

⁵⁵ Vyhláška Městského úřadu Klatovy, Klatovy 25. 11. 1941, SOkA Kt, Obecní úřad Klatovy. Presidiální spisy 1939–1945 12.

4 Rok 1942

4.1. Období před atentátem na Reinharda Heydricha

Dne 20. ledna 1942 byl zrušen civilní výjimečný stav a mnoho obyvatel Protektorátu Čechy a Morava si mohlo alespoň na nějaký čas oddychnout. Gestapo však nezahálelo a dále pátralo po ilegálních odbojových organizacích a jejich členech.

Na konci ledna roku 1942 gestapo zatklo Josefa Peška jako jednoho z posledních čelních představitelů Petičního výboru Věrní zůstaneme-Ústředního vedení odboje domácího (PVVZ-ÚVOD).⁵⁶ Pešek mimo jiné fungoval jako spojka s klatovskou odnoží této organizace, s níž jednal prostřednictvím Františka Maksy.⁵⁷ Právě z tohoto důvodu Peška vyslýchalo také klatovské gestapo. Výslechy byly příslušníky gestapa prováděny velmi tvrdě i s použitím omamných látek. Maksa se v tu dobu již nacházel ve věznici Rottenburg nad Neckarem spolu s dalšími, a proto jim Peškovy výpovědi ještě více přihoršily. Až na počátku března a v květnu roku 1942 zatklo gestapo poslední členy klatovské skupiny ÚVODu Františka Wilda, který odesílal zprávy na ústředí do Prahy, a Václava Uldricha.⁵⁸

Zajímavý případ, který musela řešit klatovská služebna gestapa spolu s německou kriminální policií, se odehrál na přelomu ledna a února roku 1942, kdy se dva členové německého Wehrmachtu nakazili pohlavními nemocemi, jak vyplynulo z dálnopisu ze dne 14. října 1942. Vojáci se nakazili od dvou dělnic, nikoliv však lehkých žen: „*Prameny nákazy nejsou známy jako prostitutky a nebylo jim to dokázáno, že jimi jsou.*“⁵⁹ Zmíněné ženy se jmenovaly Karla Ryceková a Karla Rynešová. Později v červnu téhož roku se v Klatovech objevil

⁵⁶ Organizace ÚVOD byla vytvořena v roce 1940 po rozbití PVVZ gestapem jeho zbylými členy. STŘELEČEK, Jan, *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*, Klatovy 1985, s. 56.

⁵⁷ Klatovská odnož byla vytvořena v roce 1940 sloučením organizací Místní výbor národního odboje a Stráž svobody. STŘELEČEK, s. 56.

⁵⁸ VÁVRA, s. 50–57.

⁵⁹ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XXI/1, Klatovy, archiv Vlastivědného muzea Dr. Hostaše Klatovy (dále VMH Kt), Druhá světová válka.

ještě jeden stejný případ se shodným závěrem.⁶⁰ Gestapo toto začalo řešit, protože mělo podezření, že se jednalo o naplánovaný útok na brannou moc v Klatovech. Vyšetřování vedl vrchní kriminální asistent Heinrich Wimmer z referátu, jenž měl na starosti české hnutí odporu. Závěrem šetření bylo, že tyto tři případy byly pouze nešťastnými náhodami.⁶¹

Již v srpnu roku 1939 vznikla na Klatovsku odbojová organizace s názvem Česká národní armáda sloučením Odbojové organizace mladých a Sdružení legionářského dorostu a jejich přátel. Jejím velitelem byl Jiří Čoudek a mezi další členy patřili např. Karel Doležal, Ferdinand Sýkora, František Švára, Václav Diviš, Anna Hovorková. Právě zmíněný Doležal však skupinu zradil a udal na gestapu v srpnu roku 1941. Avšak klatovská služebna po Doležalově oznámení zatím pouze sbírala důkazy, sledovala tuto ilegální organizaci a k prvnímu zatčení přistoupila až 10. dubna 1942. Paradoxem je, že tím byl právě Karel Doležal. Další zatýkání proběhlo až v květnu roku 1942.⁶²

V dubnu roku 1942 také nastala potíž ohledně volných míst ve věznicích, což se týkalo i té klatovské. V souvislosti s tímto problémem vydalo 4. dubna 1942 Ministerstvo spravedlnosti Protektorátu Čechy a Morava nařízení o možnosti odložení či přerušení vybraných trestů s tím, že trest musel být maximálně do výšky jednoho roku a někteří mohli být použiti jako pracovníci ve prospěch válečného hospodářství. Rozhodování o tomto měl v Klatovech na starosti vedoucí okresního soudu. V případě, že byl trest odložen či přerušen na déle než jeden rok, se jím zabýval protektorátní ministr spravedlnosti Jaroslav Krejčí. V důsledku tohoto nařízení opustilo klatovskou věznici několik vězňů, čímž se uvolnilo místo i pro zatčené osoby klatovského gestapa, konkrétně první patro a sklepní cely bez oken.⁶³

⁶⁰ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XXI/1, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

⁶¹ JIRÁK, Jan, *Každodennost druhého období okupace Klatov-heydrichiáda*, in: HŮRKOVÁ, Jindra, SÝKOROVÁ, Lenka (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 7/2013*, Klatovy 2013, s. 168.

⁶² VÁVRA, s. 72–74.

⁶³ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 168–169.

Na začátku dubna roku 1942 dostala tajná státní policie anonymní udání o zakázaném poslouchání zahraničního rozhlasu v hospodě v Obytcích. Na podnět tohoto udání vyrazili kriminální asistent Killian Ruprecht a kriminální zaměstnanec Jacob Neubauer z druhého referátu klatovské služebny do Obytců, kde zadrželi hostinského Bedřicha Suchého staršího, v jehož hostinci mělo k poslouchání docházet, a odvezli ho k výslechům do Klatov. Do dnešních dnů se nepodařilo zjistit, kdo Suchého staršího nahlásil. Nutno říci, že poslech vysílání z Londýna byl zakázán již od 1. září 1939 na základě nařízení Ministerské rady pro ochranu říše o mimořádných rozhlasových opatřeních, v němž bylo mimo jiné stanoveno: „1) *Naslouchání zahraničních rozhlasových vysílačů jest zakázáno. Kdo proti tomu jedná, bude potrestán káznicí. V lehčích případech může být uznáno na vězení. Používané přijímací přístroje budou zabaveny.*“⁶⁴ Následovalo zatýkání 15. dubna 1942, kdy spolu s gestapem do Obytců odjeli jak uniformovaní policisté, tak četníci. Toho dne bylo do Klatov odvezeno 19 mužů z Obytců, mezi nimi i syn hostinského Bedřich Suchý mladší. Zatýkání dalších občanů pokračovalo v druhé polovině května roku 1942.⁶⁵

Se začátkem května roku 1942 se objevila i další jména zadržených odbojářů z organizace Česká národní armáda na seznamu klatovské tajné státní policie. Od 6. června do 14. května 1942 to byli velitel této skupiny Jiří Čoudek, Josef Svoboda, František Švára, Ferdinand Sýkora, Václav Diviš, Josef Urban a Miroslav Votruba. Velení České národní armády se scházelo v bytě Čoudkova otce, který byl však zatčen až v září roku 1942.⁶⁶ Výslechy na služebně vedl vrchní kriminální asistent Heinrich Wimmer, ale násilím se na nich podílel tlumočník Franz Wotava, aniž by mu to Wimmer nařídil, jako tomu bylo v případě vyslýchání Jiřího Čoudka: „*Ten svědka chytil za límec a cloumal s ním tak dlouho, až se ocitl na podlaze. Když stále zapíral, odvedl ho do temnice,*

⁶⁴ STRNAD, Dobromil, STRNAD, Milan, *Myslovice: historie obce: volá Londýn*, Klatovy 2012, s. 34.

⁶⁵ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 170.

⁶⁶ VÁVRA, s. 73–74.

*předtím ho ještě čtyřikrát nakopl.*⁶⁷ Vyslýchání skončilo až 23. prosince 1942, protože ještě v září byli zatčeni další členové.⁶⁸

Ve druhé polovině května pokračovala akce proti občanům obce Obytce, kterou od 17. května 1942 navštěvovalo gestapo velmi často a vždy někoho odvezlo s sebou do Klatov. Celkem dvanáct obyvatel bylo zatčeno do 27. května 1942. Po vyhlášení civilního výjimečného stavu a během něho přibyli další čtyři občané Obytců, z nichž jeden byl odsouzen za tento čin stanným soudem a popraven na popravišti poblíž Klatov, jak bude uvedeno dále.⁶⁹

Již na konci května roku 1942 v souvislosti s ilegálním posloucháním zahraničního rozhlasu zasáhlo gestapo také v Myslovicích, když si 22. května přijelo pro pekaře Emanuela Kamena a den na to pro truhláře Vojtěcha Kamena. Tajná státní policie pokračovala v této akci nejen po atentátu na Heydricha, kdy zatkla další dva občany Myslovic-Františka Kantu a Josefa Kamena, z nichž jeden byl popraven již za druhého stanného práva, ale i ve druhé polovině roku 1942 (viz níže).⁷⁰

Tyto akce klatovského gestapa nejen proti odboji, nýbrž i poslechu zahraničního odboje, předcházely těm, které následovaly po atentátu na zastupujícího říšského protektora, a některé jejich následky nebyly tak „strašné“ jako ty v období heydrichiády. Mnoho z těchto událostí mělo pokračování i během druhého stanného práva, ale i po něm, jak se dočteme dále.

4.2. Heydrichiáda

Dne 27. května 1942 byl v Praze spáchán atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha parašutisty Janem Kubišem a Josefem Gabčíkem. Krátce poté téhož dne vyhlásil Karl Hermann Frank civilní výjimečný stav nejdříve pouze nad Prahou, následně nad celým Protektorátem Čechy a Morava. Tak začalo období druhého stanného práva. Jak tvrdé měly být následující časy, pochopil český národ ze slov Karla Hermana Franka: „...*kdo*

⁶⁷ JIŘÍK, Václav, *Klatovské oprátky*, Plzeň 2004, s. 322.

⁶⁸ VÁVRA, s. 73–74.

⁶⁹ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 170–225.

⁷⁰ STRNAD, STRNAD, *Myslovice*, s. 37–41.

*osoby, které měly účast na spáchání atentátu, přechovává anebo jim poskytuje pomoc, anebo má vědomost o jejich osobě nebo o jejich pobytu a neučiní řádné oznámení, bude zastřelen se svou rodinou.*⁷¹ Tato slova mimo jiné znamenala, že český národ měl být za atentát kolektivně odpovědný.⁷²

Tato událost se dotkla i koncentračních táborů, kde bylo s českými vězni okamžitě zacházeno mnohem hruběji, než tomu bylo před atentátem, a Němci začali s jejich popravami. Popravováni byli hlavně členové ilegální Komunistické strany Československa (KSČ), kteří však byli odsouzeni v období prvního stanného práva. V činnost byly opět uvedeny i oba stanné soudy v Praze a Brně. Pražský soud byl obnoven 28. května 1942 a předsedal mu jak vládní ředitel Dr. Hans Ulrich Geschke, tak i vládní rada Dr. Josef Witiska, který měl na svědomí i rozsudky smrti občanů Oberlandrátu Klatovy, jak bude rozvedeno níže.⁷³

Pátrání po pachatelích atentátu se uskutečnilo i na Klatovsku. První pátrání vedla posádka ochranné policie, kterou následně posílily tři roty, 28. května 1942 rota z Würzburgu, 29. května 1942 roty z Liberce a Mostu.⁷⁴ Spolu s ochrannou policií pátralo jak klatovské gestapo, tak i protektorátní strážníci a bývalí příslušníci finanční stráže.⁷⁵ Pokud pátrání prováděli četníci nebo bývalí příslušníci finanční stráže, bylo podmínkou, aby s nimi šel alespoň jeden příslušník německé národnosti z gestapa či bezpečnostní služby, aby hledání bylo vedeno pořádně.⁷⁶ V rámci pátrání prováděly skupiny protektorátních strážníků prohlídky různých objektů, jakožto i civilních domů, dále musely kontrolovat, zda jsou obyvatelé jejich obvodu řádně přihlášení k pobytu v daném místě, či kdo se tam nedávno přistěhoval a přihlásil, na ty byla jejich pozornost zaměřena nejvíce a musely tyto lidi hlásit gestapu.⁷⁷ S tím souviselo i nařízení zastupujícího

⁷¹ SLÁDEK, s. 207.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž, s. 208.

⁷⁴ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 173; Rozkaz velitele pořádkové policie generála Paula Riegeho, 28. 5. 1942, ŠUSTEK, Vojtěch (ed.), *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava. Edice historických dokumentů*, sv. I, Praha 2012, s. 143–148.

⁷⁵ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 173–174.

⁷⁶ Tamtéž, s. 175.

⁷⁷ Tamtéž.

říšského protektora o tom, že obyvatelé Protektorátu Čechy a Morava starší patnácti let byli povinováni hlásit se u příslušných úřadů do pátku 29. května 1942 do čtyřadvaceti hodin, jinak jim hrozil trest smrti.⁷⁸ Ruku k dílu museli přiložit i příslušníci poštovních služeb, kteří doručovali do jednotlivých oblastí poštu, a to tím, že s sebou nosili obrázky předmětů, jež vyšetřovatelé našli na místě atentátu, a ukazovali je lidem, zdali o nich něco nevědí.⁷⁹ To byl však pro občany Klatovska a dalších oblastí teprve začátek toho, co mělo ještě přijít, ale již na počátku měli lidé velký strach a pocit nejistoty, protože gestapu stačila sebemenší záminka pro jejich zatčení. V tu dobu byli čeští občané vinni už jen tím, že byli nevhodní pro nacisty a jejich plánované poněmčení českého území.⁸⁰

Dne 30. května 1942 vydal nový zastupující říšský protektor Kurt Daluege příkaz, z něhož vyplývalo, že schvalování atentátu na Heydricha bylo považováno za trestné.⁸¹ V souvislosti s tím docházelo na četnické stanice, ale i na samotnou služebnu gestapa mnoho udání, ať už anonymních nebo s uvedenými jmény udavačů. Tato udání musela být prošetřena, zda jsou pravdivá, a potom teprve byli dotyční zatčeni a bylo vedeno další velmi rychlé vyšetřování. Na základě těchto udání bylo odsouzeno stanným soudem v Praze několik občanů Klatovska, jak bude rozebráno dále.⁸²

Stanné soudy v období druhého stanného práva se lišily od těch v období prvního stanného práva. V roce 1941 tyto soudy řešily převážně pouze došetřené případy, které jim podávalo gestapo či kriminální policie, ale v období tzv. heydrichiády gestapo posílalo jména pomocí dálnopisů někdy i s návrhem trestu a stanné soudy toto následně bez skrupulí a nějakého dalšího prošetřování schválily.⁸³ Z tohoto vyplývá, že obžalované osoby nebyly u soudu ani přítomné, dokonce ani nevěděly, že nějaký soud probíhá. O verdiktu soudu se odsouzení dozvěděli až na místě poprav. Rozhodnutím bylo, že buď je obžalovaný vinen,

⁷⁸ SLÁDEK, s. 212.

⁷⁹ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 175.

⁸⁰ SLÁDEK, s. 208.

⁸¹ Záznam o Daluegeho příkazu popravit zastřelením za delikt schvalování atentátu a uveřejňovat jména popravených na plakátech, 30. 5. 1942, ŠUSTEK (ed.), s. 191–193.

⁸² JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 175.

⁸³ SLÁDEK, s. 208.

nebo nevinné, ale těch nevinných bylo v celém Protektorátu Čechy a Morava velice málo.⁸⁴ Odpověď, jež v období heydrichiády byla použita nesčetněkrát, zněla: „*Osoby uvedené v dálnopisu byly odsouzeny stanným soudem k trestu smrti zastřelením.*“⁸⁵ Druhým možným výkonem rozsudku bylo oběšení. Proti tomuto se nebylo možné odvolat. Stanné soudy nehleděly na to, zda odsoudily osoby, které byly zatčeny a vyšetřovány již před vyhlášením druhého stanného práva nebo až během něho. Nacistům šlo hlavně o zničení co největšího počtu českého lidu, hlavně jeho elity, a také o potlačení jakéhokoliv odporu tím, že český lid tímto popravováním zastraší.⁸⁶ V Klatovech se popravovalo zastřelením ve Spáleném lese v Lubech u Klatov v areálu bývalé vojenské střelnice.⁸⁷

Prvotně byl zatčen bývalý důstojník Bedřich Přetřhdílo z Písku 30. května 1942, jenž se dopustil toho, že schvaloval atentát. Byl udán městským knihovníkem Janem Gruberem a jeho bratrem Filipem Gruberem poté, co na schůzi píseckých divadelníků údajně pronesl: „*Dobře mu tak, aspoň svět ví, že nejsou Češi spokojeni.*“⁸⁸ Po zadržení byl odvezen do klatovské věznice gestapa. Následně Heinrich Winkelhofer poslal Přetřhdílov případ stannému soudu do Prahy formou dálnopisu, ve kterém navrhl, aby byl odsouzen za již zmíněný trestný čin. Navrženému bylo vyhověno hned následujícího dne a Přetřhdílo měl být popraven. Kriminální inspektor Hans Übelmann z druhého oddělení klatovské služebny gestapa eskortoval odsouzeného do Spáleného lesa, kde byl zastřelen ve 21 hodin 58 minut dne 31. května 1942, avšak ještě předtím mu bylo přečteno rozhodnutí stanného soudu. Popravu provedla pětičlenná popravčí četa, které velel poručík Heinrich Hüser. Popravčí čety byly povětšinou tvořeny dobrovolníky z klatovské posádky ochranné policie. Po vykonání exekuce ještě dotyčného prohlédl lékař klatovského Wehrmachtu Dr. Hubalek, aby zjistil, zdali je opravdu mrtvý a není nutná tzv. rána z milosti. Těla byla vždy uložena do

⁸⁴ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 175.

⁸⁵ SLÁDEK, s. 209.

⁸⁶ Tamtéž, s. 209–210.

⁸⁷ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 176.

⁸⁸ Tamtéž.

rakví, odvezena nejdříve do Klatov a dále do plzeňského krematoria ke kremaci.⁸⁹

Dne 1. června 1942 byli gestapem v Českých Budějovicích chyceni hned tři muži, kteří se provinili taktéž schvalováním atentátu. Byli to holiči ze Suchdola nad Lužnicí Jan Heřman, Ladislav Císař a Rudolf Šebesta. První z nich údajně řekl: „*Ten kat si to zasloužil.*“⁹⁰ Zbylí dva se jeho výroku měli zasmát. Všichni tři byli odvezeni do Klatov, kde si je převzala klatovská služebna. Následující scénář byl stejný jako u předešlého případu. Avšak společně s nimi byl do Klatov dopraven i právník JUDr. Vladimír Svoboda, jenž byl představitelem „*destruktivní inteligence*“.⁹¹ Proti této skupině českého národa, která pro nacisty představovala nejnebezpečnější složku obyvatelstva Protektorátu Čechy a Morava, probíhala akce během celého období heydrichiády, při níž spolupracovalo gestapo s bezpečnostní službou. Bezpečnostní služba poskytla seznamy těchto osob gestapu, které se postaralo o zbytek.⁹² Stanný soud vynesl rozsudek nad celou čtveřicí-trest smrti. Ten byl vykonán v 19 hodin 20 minut 2. června 1942 ve Spáleném lese popravčí četou tvořenou dvanácti muži a vedenou poručíkem Karlem Meissnerem. V jejich případě navrhl lékař Dr. Hubalek ještě pro každého z nich ránu z milosti do týla.⁹³

Pátrací akce na Klatovsku přinesla úspěch 2. června 1942, když při prohlídce v obci Běšiny byla nalezena v jedné ze zahrad uvnitř vodovodní šachty v pytli ukrytá puška původně vyrobená v Itálii. Šetření prováděl kriminální asistent Franz Schamberger. Gestapo váhalo s tím, komu zbraň patřila. Mělo na výběr ze dvou osob, a to buď majitele zahrady, na které se zbraň našla, což byl Karel Matějka, nebo jeho souseda Jana Syrovátku. V neprospěch Syrovátky mluvilo to, že během první světové války působil v československých legiích v Itálii. Franz Schamberger vyslechl na místě taktéž Matějkovu manželku Barboru, ale ani to mu moc nepomohlo, a tak odvezl všechny tři do klatovské

⁸⁹ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 176.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ SLÁDEK, s. 210.

⁹² VÁVRA, s. 78; SLÁDEK, s. 209.

⁹³ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 176–178.

věznice, kde provedl další výslechy. Nicméně gestapo se dozvědělo o tom, že Matějkovi v průběhu jara 1942 doma malovali a na pytlí, v němž byla zbraň nalezena, se našly zbytky vápna, a proto byl nakonec Matějka 6. června 1942 odsouzen za nelegální držení zbraně. Týž den byl v 19 hodin 14 minut také popraven a spolu s ním ještě úředník zbrojovky ve Strakonici Jaroslav Fabinger za schvalování atentátu. Protože oběti opět nebyly po první salvě mrtvé, měl při dalších popravách alespoň jeden z popravujících mířit rovnou na hlavu, aby se předešlo dalším ranám z milosti, což se stejně nepodařilo.⁹⁴ Barbora Matějková a Jan Syrovátka byli 13. června 1942 propuštěni.⁹⁵

První občankou Klatov, jež se stala obětí heydrichiády, byla švadlena Marie Pajerová, která podle udání měla souhlasit s atentátem: „*Beztoho mu to udělali sami Němci.*“⁹⁶ Současně s ní byl popraven obuvník Rudolf Bezděk, který neprovedl příkázanou přihlašovací povinnost, což se mu stalo osudným, ale taktéž schvaloval atentát. Exekuce se konala v 18 hodin 55 minut 8. června 1942, byl při ní výjimečně přítomen Winkelhofer, jehož doprovázel Harry Obermayer. Jména popravovaných byla vždy zveřejňována na velkých sytě červených plakátech v místech, kde bydleli. Ten se jménem Marie Pajerové byl vylepen 11. června v celých Klatovech. Ihned druhý den (9. června) byli ve Spáleném lese za ten samý čin popraveni úředníci okresní nemocenské pojišťovny František Kohout, Miloslav Píša, Václav Raba a dentista Miroslav Rektořík, všichni ze Strakonic.⁹⁷

Na přelomu května a června 1942 proběhla v Plánici schůzka příslušníka protektorátního četnictva Franze Oberhella, jeho manželky Anny Oberhellové, příslušníka klatovské bezpečnostní služby (Sicherheitsdienstu) SS Hauptscharführera Stanislava Moravce a jeho řidiče Hecka, ti však tvrdili, že

⁹⁴ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 178–179.

⁹⁵ VÁVRA, s. 95.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 179–180.

jsou příslušníky kriminální policie (Kripo). Anna Oberhellová byla Češka, její muž Němec. Vedli rozhovor o atentátu na Heydricha, kdy Oberhellová prohlásila, že ho spáchali Rakušané, což nebylo z její hlavy, ale slyšela o tom mluvit dvě ženy, což uvedla Moravcovi, když se jí zeptal odkud to má? V té době vznikalo mnoho absurdních historek o tom, kdo atentát vlastně spáchal: „*Za atentátem prý stojí K. H. Frank, který měl s Heydrichem spory a chtěl obsadit jeho místo. To, že tomu tak je, potvrzuje prý skutečnost, že kolo atentátníků pocházelo ze Sudet.*“⁹⁸ František Oberhell byl konfidentem bezpečnostní služby, navzdory tomu však nikdy nenahlásil nikoho ze svých kolegů v Plánici či z místních obyvatel, i když například věděl, že jeden z jeho kolegů poslouchal zahraniční rozhlas. Moravec podal hlášení o rozhovoru oněch dvou žen klatovskému gestapu, které přistoupilo k zatčení obou žen-Marie Novákové a Jarmily Burešové. Ještě předtím příslušníci klatovského gestapa Kurt Franz Schmidt a Rudolf Friedl vyslechli Oberhellovou, jejíž muž byl přítomen jako svědek. Dálnopis s návrhem trestu byl odeslán pražské ústředně gestapa 11. června 1942. Ten den byla Jarmila Burešová gestapem donucena k tomu, aby jako autora domněnky o tom, že atentát spáchali Rakušané, označila svého manžela Bohuslava Bureše, a to jen proto, že byl učitelem v Plánici a cílem nacistů byla inteligence českého národa, jak jsme již nastínili dříve.⁹⁹ Ale i přesto, že zástupce Heinricha Winkelhofera Hans Übelmann zaslal v podvečer téhož dne do Prahy dálnopis s prosbou o odložení poprav, byly Burešová a Nováková zastřeleny ve 20 hodin 10 minut.¹⁰⁰

V čase, kdy byla popravena Jarmila Burešová, byl v Plánici zatčen její manžel a v Klatovech vyslýchán. Z dálnopisu, který byl poslán do Prahy, je zřejmé, jak Bohuslav Bureš vypovídal: „...*tvrdí, že se svou ženou o atentátu vůbec nemluvil.*“¹⁰¹ I přesto Winkelhofer ve stejném dálnopisu, ve kterém byla popsána Burešova výpověď, navrhl toto řešení: „*Bureš se tímto navrhuje*

⁹⁸ JIŘÍK, s. 34.

⁹⁹ Tamtéž, s. 33–48.

¹⁰⁰ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 180.

¹⁰¹ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XXIV/5b, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

k odsouzení stanným soudem. ¹⁰² Co však je pro nás ještě více nepochopitelné, že Winkelhofer požádal v tomto případě o odložení popravky na jiný den, konkrétně 18. června 1942, protože v ten den měl být zastřelen ještě slévač z Písku Jaroslav Štrobl, a aby to ulehčilo práci popravčí četě, ale i proto, že krematorium v Plzni spalovalo těla popravených pouze v úterý a v pátek.¹⁰³ Štrobl byl obviněn za schvalování atentátu na základě udání Anny Štefaničové. Ale musíme se zamyslet nad tím, co bylo možnou příčinou tohoto udání. Syn Štefaničové měl totiž s obviněným časté hádky a sympatizoval s Němci.¹⁰⁴ Na základě dálnopisu Štrobl souhlasil s tím, co bylo gestapu předloženo: *„Obviněný doznává v podstatě tento výrok, udává, že jeden spoludělník řekl k němu, že atentát udělala právě taková svině, jako je on /Štrobl/. Na to on /Štrobl/ prý se rozzlobil a řekl, že by pachateli, kdyby ho potkal, stiskl ruku, poklepal na rameno a řekl mu, že je pašák.* ¹⁰⁵ Oba dva byli tedy popraveni v 19 hodin 50 minut 18. června 1942. Četu tentokrát tvořila rota ochranné policie z Würzburgu v čele s Friedrichem Kurzem.¹⁰⁶

Hned následující den exekuce pokračovaly, když měli být zastřeleni František Mottl a Žid Leopold Singer. Mottl byl účetním Hospodářské záložny v Sušici, gestapem zatčen 14. června 1942 z důvodu toho, že prohlídka jeho kanceláře ukázala kromě zbraně, na kterou měl zbrojní pas, i mnohé další nenahlášené příslušenství k nim náležející, např. kapesní bambitku, bubínkový revolver, nádoby s náboji, ale i černým prachem. Mottl se podle výpovědi domníval, že držení těchto zbraní nebylo nelegální a nemusel je tudíž odevzdat, ale po vyhlášení stanného práva měl již pochybnosti, a proto je přesunul na místo svého pracoviště, kde byly později nalezeny. Spolu s tímto bylo poté v jeho bytě nalezeno 174 kusů pánského i dámského oblečení, velký počet obuvi, potraviny, lihoviny a další zboží. Toto všechno si u něho uložil již zmíněný Žid Singer poté,

¹⁰² Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XXIV/6, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹⁰³ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky X/2–X/3, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹⁰⁴ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 180.

¹⁰⁵ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XXIV/10, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹⁰⁶ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 181.

co musel odevzdat svůj byt. Na základě tohoto bylo navrženo, aby byl odsouzen za nelegální držení zbraní a zatajený židovský majetek, neboť ten se měl podle zákonů nahlásit a odevzdat nacistickým úřadům, aby byl dále postoupen do Říše, za což byl spolu s ním odsouzen i Leopold Singer.¹⁰⁷ Jejich exekuce se konala v 19 hodin 19. června 1942.¹⁰⁸

Dne 22. června 1942 v 19 hodin 40 minut proběhla do té doby největší exekuce co do počtu popravených.¹⁰⁹ Bylo zastřeleno sedm příslušníků bývalé československé armády z Písku: majoři Klement Štěrbáček, Jaroslav Štangl, Václav Černý, podplukovník Václav Mašek, plukovník Viktor Vlk, štábní kapitáni Jaroslav Špidra a František Štampach. Dále tři obyvatelé Sušice: Vladimír Dočkal, Josef Schejbal a Kamila Barthová. Bývalí vojáci byli podle gestapa vinni tím, že mezi sebou na veřejnosti živě diskutovali o vojenském stavu německé armády. 4. června 1942 si pro ně osobně dojel Filip Scholtyssik.¹¹⁰

Dočkal a Schejbal byli udáni Annou Šebestovou za souhlas s atentátem. Tato žena udala v průběhu války dalších 5 lidí. Stejně tak, na základě udání, byla zadržena 13. června 1942 i Židovka Barthová. Rosa Hošťálková byla tou, která byla nahlásit Kamilu Barthovou na četnickém velitelství v Sušici u důstojníka Františka Streibala, svědkem byl Sommer. Udání bylo postoupeno služebně tajné státní policii v Klatovech. Vyšetřování měl na starosti Schmidt a všiml si, že udávající žena nebyla zrovna bystrá, a proto chtěl případ prošetřit více do hloubky. Spolu s ním byli na pochybách také gestapáci Scholtyssik a Wimmer. Padl návrh na vzájemnou konfrontaci mezi oběma ženami.¹¹¹ Při ní si Hošťálková stála za svým tvrzením, ale byla u ní viditelná škodolibost vůči zadržené, která stále dokola popírala svou vinu.¹¹² Navzdory zjištěním, jež služebna uvedla i do dálnopisu pro stanný soud, byla Kamila Barthová odsouzena k trestu smrti.

¹⁰⁷ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky X/9–X/11, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹⁰⁸ STŘELEČEK, s. 98.

¹⁰⁹ *Lubský les u Klatov*, Klatovy 1985, s. 14.

¹¹⁰ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 182.

¹¹¹ JIŘÍK, s. 13–29.

¹¹² Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky X/12, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

V čele popravující skupiny stál poručík Heinrich Hüser, gestapo mělo tentokrát čtyřnásobné zastoupení-Übelmanna, Friedla, Obermayera, Lemkeho. Z této exekuce se zachovala série patnácti unikátních fotografií, které zobrazovaly popravu krok za krokem, ale jejich autor byl neznámý.¹¹³ Skupina popravovaných byla rozčleněna na dvě části po pěti. Nakonec byly vystřeleny ještě tři rány do týla po nařízení Dr. Hubalka.¹¹⁴

Dne 25. června 1942 ve Spáleném lese vyhasl život hostinského Františka Kanty z Myslovic, který byl zadržen již 3. června 1942 za zakázaný poslech zahraničního rozhlasu, jenž se odehrával v jeho hostinci. S počátky této události v Myslovicích jsme se seznámili v předešlé podkapitole. Winkelhofer vybral Kantu jako hlavního viníka v této věci a poslal návrh stannému soudu, který ho odsoudil k trestu smrti. Spolu s ním byli v 19 hodin 30 minut popraveni, avšak za schvalování atentátu, student Karel Ciněk ze Zářečí a autodopravce Otta Škoda z Horažďovic.¹¹⁵

Na přelomu června a července roku 1942 se ve Spáleném lese odehrály nejrozsáhlejší popravy z období heydrichiády co do počtu popravených. Na začátku června roku 1942 se klatovské gestapo dostalo na stopu podporovatelů parašutistů, a to díky svým konfidentům Reinholdovi Strizikovi a Václavu Hronkovi. U Hronkovy rodiny pobýval syn starosty obce Svatkovice Jan Mrzena mladší, který studoval gymnázium v Písku, a od něho se Hronek dozvěděl, že se v okolí jeho rodné obce povídá, že do Bernartic u Písku někdo doručil dopis rodině Krzákových od jejich syna z Velké Británie. Rudolf Krzák tam působil jako instruktor československých parašutistů. Dne 4. června 1942 si klatovské gestapo dojelo pro starostu Svatkovic Jana Mrzenu staršího. Od 12. června 1942 pokračovala vlna zatýkání v obci Bernartice, jež začala zadržením členů rodiny Krzákových, při čemž byli gestapu nápomocni místní četníci. Klatovská služebna spolupracovala s tábořským gestapem, které dostalo na starosti jednoho příslušníka rodiny Krzákových v Sedlčanech. Příslušníci tajné státní policie

¹¹³ Viz příloha číslo 4.

¹¹⁴ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 190.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 190–191.

v Klatovech byli do této akce zapojeni téměř všichni, s výjimkou těch, kteří drželi službu. Šetření vedli kriminální asistenti Lindner a Ruprecht, kteří byli proslulí svým velice tvrdým postupem během výslechů. Winkelhofer dorazil na četnickou stanici v Bernarticích, kde měl dohlížet na samotné zatýkání a kde byl obviněn její velitel Josef Suttý, protože měl informace o zdejším pohybu parašutistů. Podezřelé občany Bernartic gestapo převezlo do Klatov k dalším výslechům. 15. června 1942 dokonce služebnu v Klatovech navštívil Willhelm Leimer, vedoucí protiparašutistického referátu z pražské ústředny gestapa.¹¹⁶

Tajná státní policie z Klatov konala pátrání po parašutistech také okolo Rožmitálu pod Třemšínem, kde byl zaměřen jejich seskok v noci na 29. dubna 1942 protiletadlovou službou. Názvy dvou paravýsadek, jež byly v této oblasti vysazeny, byly INTRANSITIVE a TIN.¹¹⁷ A právě ze skupiny INTRANSITIVE pocházel četař Bohuslav Grabovský, jehož ukrývala rodina Viktorových ve Věšíně.¹¹⁸ Na základě Winkelhoferova dálnopisu jsme se dozvěděli, že Grabovský používal krycí jméno Bohuslav Štěpánek a ve Věšíně se ukrýval od 30. dubna do 2. května 1942.¹¹⁹ V důsledku těchto skutečností bylo 25. června 1942 do Věšina posláno komando gestapa ve složení Lindner, Ruprecht, Neubauer s řidičem Rudolfem Tondlem a spolupracovalo s těšínskými strážníky.¹²⁰ Zatčena byla nejen celá rodina Viktorových, ale i jejich příbuzní z Prahy, jelikož neteř Josefa Viktory Marie Hüblbauerová spolu s manželem Karlem Hüblbauerem taktéž věděli o parašutistovi, neboť se v danou dobu nacházeli na návštěvě u Viktorových. Winkelhofer zaslal do Prahy v dopoledních hodinách 27. června 1942 dálnopis Dr. Witiskovi se žádostí odsoudit tyto osoby stanným soudem, a aby se exekuce odehrála až v pondělí 29. června 1942.

¹¹⁶ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 192–193.

¹¹⁷ INTRANSITIVE byla sabotážní skupinou, jejímž cílem bylo poškození rafinerie olejů v Kolíně, a TIN měla provést atentát na ministra školství a osvěty Emanuela Moravce. ŠOLC, Jiří, *Bylo málo mužů: českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*, Praha 1990, s. 90–94; JIRÁK, Jan, *Paravýsadky do jihozápadních Čech*, Klatovy 1997, s. 28–29.

¹¹⁸ Spolu s ním byli v této skupině nadporučík Václav Kindl a desátník Vojtěch Lukašík. SLÁDEK, s. 195; ŠOLC, s. 90–94; JIRÁK, *Paravýsadky*, s. 29.

¹¹⁹ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky XIX/7, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹²⁰ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 193.

V tentýž den, avšak v odpoledních až večerních hodinách, odeslal Winkehofer další dva podobné dálnopisy, tentokrát se jmény rodin Lukešových a Tupých z Bernartic za čin přechovávání a napomáhání parašutistům: „*Pod tíhou existujícího průkazného materiálu předpokládám souhlas stanného soudu k exekuci Františka a Jaroslava Lukeše jako samozřejmý a prosím toliko ještě o oznámení doby exekuce. Kromě toho prosím a [(!)] pokyn, co se má státi s Marií Lukešovou, která má stejně přitěžujících okolností jako muž a syn. Je sotva schopna transportu.*“¹²¹

Dne 29. června 1942 proběhla první ze tří nejpočetnějších exekucí ve Spáleném lese. V 19 hodin 30 minut stanulo před popravčí četou sedm občanů Bernartic, mezi nimi např. Ferdinand Tupý a jeho žena Marie, František Lukeš, Josef Suttý a spolu s nimi Jan Mrzena ze Svatkovic. Dále byli popraveni dva židovští bratři Leopold a Karel Fürthové ze Žichovic za „*vyzývavé chování vůči arijskému obyvatelstvu*“, František Fictum z Puclíc u Staňkova za poslech zahraničního rozhlasu, Karel Raiman z Horažďovic za schvalování atentátu.¹²² Celou skupinu doplňovali tři muži, představitelé „destruktivní inteligence“ - učitelé Maxmilián Karas ze Kdyně, Bedřich Kalivoda z Pocinovic a Jan Halíř z Klatov. Tato poprava byla vůbec největší ze všech ve Spáleném lese.¹²³

Jan Halíř byl profesorem na reálném gymnáziu v Klatovech. Z dálnopisu navrhuje jeho odsouzení stanným soudem lze vyčíst, že klatovské gestapo nemělo dostačující důkazy, které by prokázaly jakoukoliv jeho vinu: „*Jak se věci mají, lze předpokládati jako pravděpodobné....*“¹²⁴ I přesto však Winkelhofer navrhl odsouzení stanným soudem.¹²⁵ Z čehož lze soudit, že si musel některé informace a činy vymyslet. Toto vyvolalo frustrované pocity v občanech Klatov.¹²⁶

¹²¹ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky XIX/10, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹²² Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky XIX/12, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹²³ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 194–195.

¹²⁴ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky XIX/3–XIX/4, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 195.

Exekuce pokračovaly ve středu 1. července 1942, kdy byli postříleni čtyři členové rodiny Viktorových i s příbuznými Hübelbauerovými, manželka a syn Františka Lukeše a čtyři členové rodiny Doubkových z Bernartic, neboť gestapo mimo jiné zjistilo, že jejich syn byl taktéž mezi uprchlými vojáky ve Velké Británii. První salva vyšla v 19 hodin 30 minut. Popravu řídil již po několikáté poručík ochranné policie Karel Meissner.¹²⁷

Poslední ze tří velkých exekucí na tomto popravišti se odehrála den na to. Dne 2. července 1942 bylo gestapem přivezeno do Spáleného lesa celkem dvanáct osob, z toho deset příbuzných dalších dvou vojáků uprchlých do Velké Británie Rudolfa Hrubce a Rudolfa Krzáka. Rudolf Hrubec působil jako instruktor československých parašutistů ve Velké Británii.¹²⁸ Další dva muži věděli o dopisu doručeném rodině Krzákových do Bernartic, což nenahlásili příslušným úřadům, a proto byli odsouzeni k trestu smrti. První život vyhasl v 19 hodin 40 minut.¹²⁹ S případem Bernartic souvisela skutečnost, že tuto obec měl potkat stejný osud jako Lidice. Od tohoto záměru však nacisté nakonec ustoupili, zřejmě z důvodu protestů zahraničních mocností, které souvisely s osudem Lidic.¹³⁰

Závěrečná poprava z celé série exekucí ve Spáleném lese se konala 3. července 1942 tradičně ve večerních hodinách a ukončila životy jedné ženy a jednoho muže. Dělnice Marie Štefičková ze Strakonice se provinila tím, že souhlasila s atentátem na Heydricha. Václav Šprýsl z Obytců byl popraven za ilegální poslech zahraničního rozhlasu. Toto byly poslední dvě oběti heydrichiády na Klatovsku, neboť v 19 hodin 3. července 1942 byl civilní výjimečný stav zrušen. I přesto chtěl Winkelhofer popravít ještě další stejným způsobem, ale štěstím bylo, že mu to nebylo dovoleno. Heinrich Winkelhofer byl odměněn za

¹²⁷ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 195.

¹²⁸ BURIAN, Michal, *Atentát: operace Anthropoid 1941–1942*, Praha 2002, s. 39.

¹²⁹ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 195.

¹³⁰ Srovnej s BURIAN, s. 84; ŠMÍD, Josef a kol., *Klatovsko v protifašistickém zápase*, Plzeň 1989, s. 50; ČVANČARA, Jaroslav, *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*, Praha 2008, s. 128.

„výborně“ odvedenou práci během heydrichiády železným křížem druhého stupně s meči.¹³¹

4.3. Období po heydrichiádě do konce roku 1942

Po skončení druhého stanného práva by se mohlo zdát, že se situace uklidnila, ale opak byl pravdou, neboť stanné soudy pokračovaly v činnosti i nadále. V Klatovech tak jistě stále vládla nálada plná strachu a nejistoty, co dalšího bude následovat. Stačilo si vzpomenout na to, jak horlivé bylo klatovské gestapo během heydrichiády. Současně tu byly případy, které ještě nedospěly do svého konce, a jejich pokračování se promítlo i do druhé poloviny roku 1942 a následujících let.

V první polovině července roku 1942 bylo v klatovském služebním obvodu zatčeno sedm příslušníků ukrajinské národnosti „*pro porušení pracovní smlouvy a neoprávněné překročení hranic*“ a byli gestapem umístěni do vazby.¹³² Služebna dálnopisem žádala o informace týkající se těchto sedmi zadržených vedoucí úřadovnu gestapa v Řezně, pod kterou tito Ukrajinci spadali. Pokud by neměla žádné námitky, předalo by je klatovské gestapo nejbližšímu úřadu práce v sudetském území, aby byli následně umístěni do pracovních táborů, s čímž souhlasila i ústředna v Praze. Podle dálnopisu šlo o vězně.¹³³ Podobný případ řešila tajná státní policie v Klatovech v červenci téhož roku ještě jednou, kdy však šlo o polského dělníka Josefa Malkiewiczze zatčeného 15. července 1942 v obci Přetín na okrese Přeštice. Dálnopis byl odeslán venkovské služebně do Stříbra.¹³⁴

Ve spojitosti s nám již známým případem zakázaného poslechu zahraničního rozhlasu v Obytcích bylo v červenci roku 1942 zatčeno gestapem devět obyvatel obce Habartice.¹³⁵ Jak vyplývá z dálnopisu, měl být mimo jiných

¹³¹ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 195–198.

¹³² Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky XXIII/5–XXIII/6, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky XXIII/8–XXIII/9, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹³⁵ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 225.

zadržen také farář Rudolf Weisfeit: „*Weisfeit je usvědčován svědeckými výpověďmi, že v roce 1940 byl přítomen asi dvakrát až třikrát v hostinci, když tam byly poslouchány jinými hostmi londýnské zprávy.*“¹³⁶ Dne 28. července 1942 byl zatčen i poslední občan Obytců František Šůs. Dohromady tvořilo skupinu zadržených 46 obyvatel Obytců a Habartic.¹³⁷ Jak víme, prvním odsouzeným a popraveným v této kauze byl Václav Šprýsl v posledním dni druhého stanného práva. Další předalo klatovské gestapo k potrestání říšské justici do Drážďan, z nichž nejhůře dopadli otec a syn Suchých, kteří byli 28. května 1943 odsouzeni 1. senátem Vrchního soudu v Drážďanech k trestu smrti a 8. října roku 1943 tamtéž popraveni.¹³⁸ Ostatní byli potrestáni různě dlouhým vězením. Dva občané z Habartic a dva z Obytců se nedožili konce války a našli smrt v nacistických věznicích.¹³⁹

Na základě hlášení od četnických stanic či oddílů ochranné policie musela služebna gestapa řešit objevení nebo přistání asi „*29 nepřátelských propagačních balonů*“ dne 29. července 1942, které měly za cíl rozšiřování letáků, jež se u nich taktéž našly.¹⁴⁰ Výskyt těchto balonů byl telefonicky ohlášen z několika obvodů četnických stanic okresů Klatovy, Písek, Blatná, Domažlice a Strakonice. V dálnopisu pro pražskou úřadovnu gestapa je jasně popsáno, jak letáky vypadaly: „*Letáky jsou veliké 13,5 krát 21,5 cm. Na jedné straně je nekonečná řada náhrobních křížů, kdežto na druhé straně jsou vypořádány 3 lepenkové krabice, z nichž jsou vysypány Železné kříže.*“¹⁴¹ Poté, co byly tyto případy prošetřeny a gestapu podána písemná hlášení, musela služebna vytvořit závěrečnou zprávu pro pražské ústředí, ve které bylo mimo jiné uvedeno, že tyto

¹³⁶ V dostupné literatuře je farářovo příjmení uváděno s dvojitým W, kdežto v kopiích dálnopisů s jednoduchým V. Srovnej s Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky XXIII/10–XXIII/11, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka; JIŘÍK, s. 352.

¹³⁷ STRNAD, STRNAD, *Myslovice*, s. 36.

¹³⁸ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 172.

¹³⁹ STRNAD, STRNAD, *Myslovice*, s. 36.

¹⁴⁰ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položky XXIII/15–XXIII/16, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹⁴¹ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XXIII/16, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

balony byly shazovány z letadel Spojenců, když konaly operaci v prostoru nad Protektorátem Čechy a Morava.¹⁴²

Po atentátu na Heydricha nařídil 17. června 1942 Karl Hermann Frank zahájit Akci E (Aktion Emigranten) na území celého Protektorátu Čechy a Morava. Probíhala nejen celou druhou polovinu roku 1942, ale i v roce 1943. Jednalo se o akci, při níž byli od 17. září 1942 zatýkáni veškerí rodinní příslušníci osob, které utekly do zahraničí. Jména příbuzných těchto lidí byla zjišťována mnohem dříve, než tato akce začala. Informace, které o nich gestapo získalo nejen od českých četníků, zadržených osob, ale i jiných dokumentů, byly zaznamenávány do nově vytvořené kartotéky E. Zatčené osoby byly umisťovány do internačního tábora zřízeného 17. září 1942 ve Svatobořicích na Moravě. Toto jednání mělo vést ke ztížení situace vysazovaných parašutistů z ciziny, kteří dostávali záchytné adresy na území Protektorátu, jež ve většině případů patřily příbuzným těch, kteří odešli do zahraničí.¹⁴³

V souvislosti s touto akcí provádělo klatovské gestapo vyhledávání a vyšetřování příbuzných emigrantů, kteří žili v oblasti jeho působení. Dále pak pomáhalo např. venkovské služebně tajné státní policie na Kladně, která potřebovala vypátrat a sepsat takovéto osoby, protože emigranti sami spadali pod Kladno. Podobnou spolupráci vedlo s gestapem z Hradce Králové, když v případě emigranta Oldřicha Vollpicha z Bezděkova požadovali sepsání a nalezení jeho příbuzných, kteří spadali pod služebnu v Hradci Králové. Komunikace probíhala prostřednictvím dálnopisů a takových dálnopisů bylo z Klatov posláno mnoho na různé služebny v Protektorátu.¹⁴⁴ Mezi prvními na Klatovsku byla tímto zasažena rodina Přerostova z Hnačova, jejichž syn Václav Přerost odešel do Velké Británie, kde působil jako pilot u 58. operační tréninkové jednotky britského vojenského letectva. V září roku 1942 byli zadržení v této akci odvezeni

¹⁴² Srovnej s Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XXIII/16, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka; JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 198.

¹⁴³ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 200; SLÁDEK, s. 222–223.

¹⁴⁴ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XXIII/1–XXIII/3, XVIII/1–XVIII/1b, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

zvláštním vlakem do Svatobořic.¹⁴⁵ Jsou známy i případy, kdy Winkelhofer doporučil příbuzné do této akce nezařazovat, protože osoby, které odešly za hranice ještě před vytvořením Protektorátu Čechy a Morava, nepovažoval za emigranty.¹⁴⁶

V září roku 1942 pokračovalo vyšetřování ilegální organizace Česká národní armáda. Dne 2. září 1942 si gestapo dojelo pro Antonína Suchomela, Václava Vopavu a Jana Čoudka staršího, následně byli vyslýcháni, ale 2. listopadu 1942 v důsledku nedostatečných důkazů propuštěni. V prosinci roku 1942 byli všichni zadrženi z dubna a května roku 1942 předáni na Pankrác do Prahy, poté v lednu roku 1943 putovali do Drážďan, kde byli 23. června 1943 odsouzeni k několika letům káznic. Jediný, kdo byl propuštěn a neodsouzen, byl Karel Doležal, jehož osud byl již popsán výše. Členové této skupiny byli na konci války využíváni k hledání příslušníků klatovského gestapa, bezpečnostní služby a NSDAP.¹⁴⁷

V listopadu roku 1941 se dostalo klatovské gestapo s pomocí pražské tajné státní policie na stopu Julia Hofmana, který zasílal zprávy na ústředí Petičního výboru Věrní zůstaneme-Ústředního vedení odboje domácího do Prahy. Byl zatčen a tvrdě vyslýchán, což bylo příčinou toho, že vyzradil jméno Jaroslava Tomáška, jenž byl zadržen 26. září 1942. Jeho prvotní výslechy byly bezvýsledné, a proto Winkelhofer dálnopisem požádal o povolení „*zostřeného výslechu*“, o což měl žádat vždy, když ho chtěl použít. Ale realita byla jiná a s žádostmi o schválení si gestapo mnohdy nedělalo starosti.¹⁴⁸ Toto mu bylo obratem umožněno, ale navzdory tomu, že Tomáškovy bylo zasazeno pětadvacet ran, k ničemu se nepřiznal. Až po třech dnech Tomášek vyzradil jméno Josefa Janaty, zakladatele skupiny, jehož gestapo zatklo v prosinci roku 1942. Řešení tohoto případu se protáhlo až do roku 1943.¹⁴⁹

¹⁴⁵ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 200; SLÁDEK, s. 200.

¹⁴⁶ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka X/14–X/15, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹⁴⁷ VÁVRA, s. 74–76.

¹⁴⁸ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XXI/4, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹⁴⁹ JIRÁK, *Každodennost druhého období*, s. 201–203; VÁVRA, s. 86–87.

Během celého měsíce října roku 1942 dojíždělo do Myslovic gestapo a odváželo do Klatov další podezřelé v případě zakázaného poslechu zahraničního rozhlasu v hostinci U Kantů. V údobí od 9. října 1942 do 27. října 1942 si gestapo přijelo pro 41 občanů této obce, mimo to si zajelo i pro dva občany z Kroměždic, jednu osobu z Kvášlic a jednu z Mochtína, jednalo se pouze o muže. Tři z těchto mužů gestapo nemohlo doma zastihnout, protože v té době nepobývali na Klatovsku.¹⁵⁰ Dva z nich-Miloslav Strnad a Jaroslav Touš z Myslovic-vykonávali nucené práce v Mostě a Chebu a Winkelhofer požádal prostřednictvím dálnopisu venkovní služebnu gestapa v Karlových Varech o jejich předání do Klatov.¹⁵¹ Třetí Josef Šperer z Myslovic vykonával funkci faráře Československé církve v Českých Budějovicích. Při zatýkání asistovali i protektorátní četníci, ale jen v omezené míře. V knize Dobromila a Milana Strnadových je uvedeno, jak probíhalo zatčení Josefa Strnada: „*Dne 15. října jsem se oblékal, že pojedu do Klatov, když přišli dva muži, kteří se ptali, je-li doma Josef Strnad. Řekli data mého narození a odklopili klopou kabátu, že jsou od gestapa a abych šel s nimi. Když jsme přišli na silnici, kde stálo auto, už tam bylo uvnitř několik chlapců a mužů. Čekali jsme, až všechny svedli a pak nás odvezli do Klatov na gestapo. Dali nás do jedné cely, kde nás bylo asi dvacet, pak začalo fotografování a výslechy.*“¹⁵²

Ilegální poslech zahraničního rozhlasu spadal do pravomoci vrchního kriminálního tajemníka Filipa Scholtyssika, ale výslechy v myslovickém případě prováděli dva nejsurovější klatovští gestapáci Kilian Ruprecht a Jacob Neubauer.¹⁵³ Pravdu si mnohdy vynutili jak fyzickým násilím na vyslýchaných, tak i psychickým nátlakem, neboť je týrali tak dlouho, dokud se nepřiznali. I přesto jim následně předkládali k podpisu přiznání v němčině, kterému leckterý občan nerozuměl, jak po válce dosvědčil František Strnad z Myslovic.¹⁵⁴ Mimo

¹⁵⁰ STRNAD, STRNAD, *Myslovice*, s. 37–38.

¹⁵¹ Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech, položka XXI/4, Klatovy, archiv VMH Kt, Druhá světová válka.

¹⁵² STRNAD, STRNAD, *Myslovice*, s. 38.

¹⁵³ Tamtéž, s. 39.

¹⁵⁴ JIŘÍK, s. 352.

jiné byli zavíráni do „*temnic*“, neboli tmavých malých místností, kde byli bez vody a jídla ponecháni i několik dní.¹⁵⁵ Na myslovických občanech použilo klatovské gestapo tyto výslechové metody: „*mlácení rukou či kopání po celém těle, mlácení koženým obuškem pobitým cvočky nebo gumovou hadicí a mlácení důtkami s olověnými kuličkami na konci provázků*“.¹⁵⁶ Po skončení výslechů ještě případy jednotlivých osob posuzoval Winkelhofer a rozhodl, co bude uvedeno do dálnopisu pro Prahu.¹⁵⁷

První obětí v kauze Myslovice byl za heydrichiády František Kanta (viz výše). Ostatní byli z Klatov přesunuti do další vyšetřovací vazby v Plzni a následně do Drážďan, kde se s nimi uskutečnil Vrchní zemský soud v roce 1943, jímž byli odsouzeni Vrchním zemským soudem k různě dlouhým trestům věznění od jednoho a půl roku do čtyř let a sedmi měsíců, které si odpykávali v německých káznicích, např. Ebrach, Gräfentonna, Lipsko, Erfurt.¹⁵⁸

Ihned po okupaci zbytku Československa v březnu roku 1939 začaly okupační úřady uplatňovat opatření proti Židům. Zpočátku byly zaměřeny na čistě židovská manželství, později i na smíšená manželství a míšence. Jednalo se hlavně o zabavování, tzv. arizaci židovského majetku, kdy například továrny patřící Židům byly převedeny pod správu tzv. treuhänderů, neboli správců, kteří podnik spravovali ve prospěch Říše, a po nějaké době prodány novým vlastníkům, zpravidla Němcům. Toto se týkalo i několika podniků v Klatovech, např. továrna na kůže Arnošta Weinerja byla arizována již v prosinci roku 1939, jejím správcem se až do srpna roku 1942 stal Dr. Wolfgang Graf. Poté byla prodána Němcům Arnovi Nebemu a Adolfu Wunderlichovi. Podobně bylo nakládáno i s židovskými obchody. V Klatovech byl tím nejznámějším obchodní dům Eduard Löwy, který byl odkoupen Němcem Steiningerem v červenci roku 1942.¹⁵⁹

¹⁵⁵ JIŘÍK, s. 352.

¹⁵⁶ STRNAD, STRNAD, *Myslovice*, s. 40.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 38–41.

¹⁵⁹ STRNAD, Milan, *Židé v dějinách města Klatov*, Klatovy 2010, s. 131–141.

Od počátku okupace se čím dál více prohlubovala perzekuce židovského obyvatelstva, což vedlo k jeho vyčlenění z veřejného života a ztrátě většiny občanských práv. Nejen na Klatovsku byli Židé od 16 do 60 let používáni jako pracovní síla na různé druhy práce. Například v červenci roku 1942 bylo pracovně nasazeno 608 židovských občanů z okresů Klatovy a Horažďovice, z toho 285 mužů a 323 žen. Nejvíce byli posíláni do firmy Gottlieb Singer v Klatovech, Západočeských kaolínek v Chlumčanech a na parní pilu Kusý v Klatovech.¹⁶⁰ Na základě nařízení protektorátní vlády z 20. dubna 1942 se nařízení dotkla i Židů, kteří nepocházeli z čistě židovských rodin. V Klatovech o tom přinesly zprávu Klatovské listy, jejichž majitel Jaroslav Laš sympatizoval s nacisty: „...měli být zbaveni úřadu a přeloženi do trvalé výslužby aktivní nebo na trvalou dovolenou ti veřejní zaměstnanci, kteří jsou židovskými míšenci nebo ženatí se Židovkou, případně se židovským míšencem 1. stupně, pokud jsou účastni na veřejné sociální péči. Služební poměr jim měl být zrušen.“¹⁶¹

V listopadu roku 1942 však přišlo pro židovské občany Klatov to nejhorší opatření-vystěhování do ghetta v Terezíně. Již v říjnu roku 1941 se v Praze sešli Reinhard Heydrich, Karl Hermann Frank a Adolf Eichmann spolu s dalšími nacistickými představiteli Protektorátu, aby se dohodli na dalším postupu v řešení židovské otázky. Následně byl na 15. října 1941 připraven první transport z Prahy. Židy a věci, které se jich týkaly, měla na starosti Ústředna pro židovské vystěhovalce (Zentralstelle für Jüdische Auswanderung) v čele s Eichmannem. Pod tento úřad spadala ještě Židovská rada starších v Praze, které podléhaly veškeré židovské náboženské obce z Protektorátu. Zčásti obstarávala také registraci obyvatel židovské národnosti a organizovala transporty, nejen do Terezína.¹⁶²

Z Klatov odjely dva transporty přímo do Terezína a byla do nich zařazena většina Židů z Oberlandrátu Klatovy. Nesly označení Cd z 26. listopadu 1942 a Ce z 30. listopadu 1942. Seznamy se jmény měli nacisté již předem

¹⁶⁰ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 135–138.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 136.

¹⁶² Tamtéž, s. 141–142.

připravené.¹⁶³ Prvním vlakem odjelo 650 osob, z nichž se po válce vrátilo pouhých 37. Ve druhém bylo deportováno celkem 619 Židů. Konce války se jich dožilo pouze 32. Věkové rozpětí deportovaných bylo od čtyř měsíců do pětadevadesáti let, mladších patnácti let bylo v obou transpotech dohromady 123. Z Terezína do Osvětimi a dalších koncentračních táborů již neodjelo 140 osob, které tam našly smrt. Přímo z Klatov bylo celkem 252 židovských obyvatel, ale jen 10 z transportu Ce se dožilo konce války, např. manželé MUDr. Rudolf a Eliška Masárkovi, Karel a Charlota Gottliebovi, MUDr. Berthold Feldmann.¹⁶⁴

Všichni ze seznamů dostali povolání a museli se do určité doby dostavit do budovy Živnostenské pokračovací školy Dr. Aloise Rašina v Klatovech.¹⁶⁵ Následně byla provedena registrace, kdy se Židé stali pouhým číslem, jejich občanské průkazy jim byly zabaveny, museli podepsat prohlášení, že svůj majetek odevzdávají do rukou Říše, a odevzdat klíče od domů a bytů. Poté si našli volné místo na matracích, které zde byly rozmístěny, a čekali do doby, než byli přemístěni na nádraží. Celý tento proces organizovala Mandlerova skupina ze Židovské obce z Prahy a členové klatovského gestapa, kteří neváhali použít kopance a facky. Na klidný průběh této akce jim pomáhali dohlížet protektorátní četníci.¹⁶⁶

Tyto dva transporty se však netýkaly smíšených rodin, ty byly deportovány do Prahy na Hagibór až od podzimu roku 1944. Do Terezína byly převáženy až v lednu a únoru roku 1945, a proto jich také přežilo větší množství, protože v tomto období se již nekonaly deportace do vyhlazovacích koncentračních táborů na východě. Avšak po odsunu i těchto zbylých židovských rodin, přestala Židovská náboženská obec v Klatovech úplně existovat.¹⁶⁷

Tato akce byla poslední z těch velkých, na kterých měla svůj at' už částečný nebo úplný podíl klatovská služebna gestapa, a uzavírala tragický rok 1942 na Klatovsku. Během tohoto roku padlo za obět' velké množství vlastenců,

¹⁶³ Viz příloha číslo 5.

¹⁶⁴ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 142–144.

¹⁶⁵ Dnes je to Střední průmyslová škola Klatovy.

¹⁶⁶ STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 144–147.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 146–148.

ale i obyčejných lidí at' už na jeho začátku, za heydrichiády nebo se lidé z případů, které klatovské gestapo řešilo roku 1942, stali oběťmi až v letech následujících. Ale ani druhé stanné právo, ani období po něm nedokázaly potlačit ducha českého národa a snahu bojovat s tak nenáviděným režimem jakým nacismus byl, neboť se našli noví lidé schopní bojovat a vytvářet další odbojové organizace nebo se alespoň část starých zachránila v důsledku obětavosti a pomoci jiných lidí.

5 Klatovské gestapo na konci války a osudy jeho členů po válce

Krátkou zmínku si jistě zaslouží činnost gestapa i v období let 1943–1944. V druhé polovině roku 1943 provedlo klatovské gestapo několik zatýkacích akcí na základě zjištění o zakázaném poslouchání zahraničního rozhlasu. Přímo v Klatovech bylo za tento přečin zadrženo několik příslušníků „destruktivní inteligence“ - MUDr. Ctimír Nohejl, PhMr. Antonín Krásenský, Marie Řepová a Čestmír Dobeš. Vyšetřování vedl vrchní kriminální asistent Ewald Sttöter, kterého si v roce 1944 pozval Vrchní zemský soud v Drážďanech jako svědka, když rozhodoval o trestech obžalovaných v tomto případě. Ctimír Nohejl svědčil během Mimořádného lidového soudu v Klatovech a uvedl, že Sttöterovo svědectví vedlo ke zvýšení jeho trestu. Řepová byla nakonec propuštěna z vazební cely, ale Nohejl a Krásenský dostali tresty ve výši deset a sedm let vězení.¹⁶⁸

Ve dnech od 25. října do 16. prosince 1942 bylo gestapem zatčeno osazenstvo četnické stanice v Janovicích nad Úhlavou, neboť ilegálně poslouchalo zahraniční rozhlas přímo na stanici a přehlíželo zakázané nakupování potravin bez potravinových lístků. Přísnost rozsudků soudu v Norimberku pramenila z toho, že se jednalo o bezpečnostní orgán. Osm četníků z Janovic bylo odsouzeno k smrti, mezi nimi velitel stanice vrchní strážmistr Karel Kotal a jeho zástupce Václav Maršálek, jimž navíc přitížilo působení v odbojové organizaci a Kotalovi také uskladňování zbraní. Kotal a Maršálek byli popraveni, zbylým šesti byl trest zmírněn na deset let vězení a ti, kteří nebyli odsouzeni k smrti, si museli odpykat pět až osm let v těžkém žaláři.¹⁶⁹

V květnu roku 1944, konkrétně 13. května, se klatovské gestapo podílelo na dopadení členů paravýsadku s názvem CHALK.¹⁷⁰ O této skupině mělo gestapo povědomí již od 20. dubna 1944, kdy zadrželo nadporučíka Adolfa

¹⁶⁸ VÁVRA, s. 135.

¹⁶⁹ STŘELEČEK, s. 46–47; BUKOVSKÝ, Jaroslav a kol., *70 let od heydrichiády*, Klatovy 2013, s. 65.

¹⁷⁰ Tato skupina vysazená 9. dubna 1944 měla mít organizační a zpravodajskou funkci v oblasti Písecka. ŠOLC, s. 142–143; JIRÁK, *Paravýsadky*, s. 18.

Horáka, který byl součástí SULPHURU. Horák svolil ke spolupráci s gestapem, čímž byla prozrazena i jména příslušníků CHALKU.¹⁷¹ Rotný František Nedělka jako první objevený u rolníka Václava Šťastného v obci Chrastičky dal gestapu další jména i s místy úkrytů. Zbytek osazenstva CHALKU se tak vydalo do rukou gestapa. Všichni zatčení byli převezeni do Prahy.¹⁷²

Klatovské gestapo uskutečnilo další zatýkání ve dnech 13. dubna až 3. května 1944, kdy si docházelo pro osoby, které se provinily poslušáním zahraničního rozhlasu. Obvinění byli souzeni Zvláštním lidovým soudem v Praze a museli si odpykat různě dlouhé tresty v nacistických káznicích. V tomto případě se všichni vrátili po válce domů.¹⁷³

S tím, jak se blížil konec války a fronta se stále více posouvala na západ směrem k Berlínu, bylo spojeno i rušení a přesun jednotlivých institucí okupační moci na území Protektorátu. To se týkalo i gestapa, které dostávalo pokyny, jak postupovat, od ústředí v Praze a Brně. Ne jinak tomu bylo i v Klatovech, kde venkovní služebna gestapa dostala instrukce od pražské ústředny, aby se všichni její členové přidali k místní posádce Wehrmachtu tehdy, když se v Klatovech objeví americká armáda.¹⁷⁴

Tajná státní policie v Klatovech se začala na ukončení své činnosti připravovat již v dubnu roku 1945, kdy byli z Winkelhoferova podnětu propouštěni vězni z klatovské věznice. Na konci dubna roku 1945 přestala služebna téměř pracovat, její příslušníci drželi pouze pohotovost do 5. května 1945. V ten den zahájil na radnici Revoluční národní výbor přípravy na převzetí moci v Klatovech tím, že si pozval majora Horna, který stál v čele klatovské posádky německé branné moci, o čemž se dozvěděl i Winkelhofer a hned počal jednat. Šel za Hornem, aby se domluvili, co dál. Ještě předtím se odehrála potyčka před budovou, kde sídlila klatovská NSDAP, mezi občany Klatov a úředníky. Situace byla vyřešena střelbou a několik mrtvých občanů Klatov

¹⁷¹ Členy byli nadporučík Bohumil Bednařík, rotný Vladimír Haupvogel, rotný František Nedělka a četař Josef Künzl. ŠOLC, s. 142.

¹⁷² ŠOLC, s. 142–143.

¹⁷³ VÁVRA, s. 136.

¹⁷⁴ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 251.

zůstalo ležet před budovou. Horn Winkelhoferovi odpověděl, že čekal na rozkazy z Plzně, ale žádné nedostal, nicméně měl v plánu se poklidně odevzdat do rukou Klatovanů a předejít tak násilným střetům, což však Winkelhoferovi nenastínil. Do jejich rozhovoru zasáhl příchod Josefa Dostála, jenž byl před válkou generálem v československé armádě, načež se Winkelhofer vrátil na služebnu.¹⁷⁵

Po návratu do Singerovy vily Winkelhofer prvotně rozhodl o tom, že měli budovu bránit, až by se objevila americká armáda, proti čemuž se postavila většina členů v čele s Heinrichem Wimmerem. To by bylo ještě před pár měsíci nevídané, ale v květnu roku 1945 to již nebylo nic neobvyklého, a proto přišel Winkelhofer s jiným postupem. Dokumenty měly být zničeny, příslušníci gestapa se převlékli do civilních šatů a vydali se každý sám nebo ve skupinách svými cestami. Winkelhofer se spolu s Neubauerem, Hönigem a Wotavou vydal automobilem směrem na Železnou Rudu. Nakonec změnil trasu a jeli na Kolinec, kde je zadrželi tamní četníci, avšak Winkelhoferovi se podařilo zmizet. Někteří z členů gestapa od útěku z Klatov upustili a šli se vzdát Revolučnímu národnímu výboru na radnici-Heinrich Wimmer a Filip Scholtysník. Když major Horn spolu s příslušníky výboru přišel odpoledne 5. května 1945 do Singerovy vily, byla již prázdná, veškeré dokumenty i zbraně byly pryč.¹⁷⁶

Po osvobození byla ve Wiesbadenu ustavena Československá pátrací komise pro vyšetřování válečných zločinců s pobočkami v Mnichově, Heidelbergu, Salzburgu a Vídni, která měla na starosti hledání nacistických úředníků a příslušníků nacistických represivních orgánů uprchlých většinou do ciziny, pokud se nevrátili do svých původních domovů např. v bývalých Sudetech. Ohledně klatovského gestapa bylo dosaženo, můžeme říci, úspěchu, neboť dva členové se vzdali hned 5. května 1945 v Klatovech, jak bylo uvedeno výše, a čtrnáct jich bylo dopadeno v důsledku pátrání.¹⁷⁷

Heinrich Winkelhofer, poté, co se oddělil od skupiny v Kolinci, pokračoval směrem do Německa a dostal se do americké okupační zóny, kde byl

¹⁷⁵ Srovnej s JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 251–252; JIŘÍK, s. 255.

¹⁷⁶ Srovnej s JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 252; JIŘÍK, s. 255–256.

¹⁷⁷ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 252.

zajat Američany a umístěn do internačního tábora v Nattenbergu u Plattlingu v Bavorsku, odkud byl v červnu roku 1946 převezen do Plzně a 12. července 1946 předán do Klatov. Hlavní přelíčení Winkelhoferova retribučního soudu se odehrálo 28.–29. dubna 1947, kdy byl potrestán jako poslední z bývalých členů klatovského gestapa. Winkelhofer byl odsouzen za zločiny proti státu a za zločin proti osobám podle různých paragrafů retribučního zákona k trestu smrti oběšením, ztrátě cti a jeho veškerý majetek propadl československému státu. Popraven byl druhý den po vynesení rozsudku, cca půl hodiny po půlnoci.¹⁷⁸

Kriminální tajemník Richard Lindner odešel na rozdíl od svých spoluviníků 5. května 1945 do kasáren ochranné policie v Klatovech, kde byl 10. května zatčen. O dva dny později ho Američané převezli do Rokycan k výslechům, ale jeho informace jim k ničemu neposloužily, a proto byl odvezen do věznice v Plzni na Borech, odkud byl po šesti týdnech převezen zpět do Klatov. Soud s ním proběhl 24. a 25. dubna 1947. Lindner mimo jiné exponoval jako hlavní postava v kauze Bernartice, při jejímž vyšetřování použil násilí proti Severinu Krzákovi a Lukešovi staršímu, navzdory tomu byl jedním z těch, kteří týrali své oběti v mnohem menší míře. Snažil se obhájit, dokonce se považoval za „zachránce“ Bernartic, protože Karl Herman Frank chtěl s obcí naložit stejně jako s Lidicemi, ale Lindner byl proti a přesvědčil i Winkelhofera a Schulze z Prahy. Dvakrát byl také přítomen popravám ve Spáleném lese. Na svou obhajobu prohlásil: *„Prosím, aby při vyšetřování mého případu byl vzat ohled i na to, že jsem dobrovolně vypracoval řadu pojednání o německé zpravodajské a bezpečnostní službě. Použilo je především Ministerstvo národní obrany, odevzdával jsem je dr. Jechortovi. Považoval jsem to za důkaz toho, že jsem nebyl považován za nepřítele Čechů a za člověka špatného charakteru....“*¹⁷⁹ Lindnerovi přitížilo hlavně to, že byl zodpovědný za smrt obyvatel z Věšina a Bernartic. I proto si vysloužil nejvyšší trest. V 17 hodin 20 minut 25. dubna 1947 byl oběšen.¹⁸⁰

¹⁷⁸ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 252–253; JIŘÍK, s. 221–258.

¹⁷⁹ JIŘÍK, s. 263–264.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 259–282.

Vrchní kriminální asistent Franz Schamberger, který od října roku 1944 přešel z Klatov do Prahy, v květnu roku 1945 utekl v oděvu vojáka Wehrmachtu do Německa. Američané ho však chytli a byl umístěn do internačního tábora v Kralovicích, v lednu roku 1946 ho přemístili do zajateckého tábora v Doudlevcích u Plzně. V červnu roku 1946 byl předán do Klatov, kde byl postaven před Mimořádný lidový soud, který 27. listopadu 1946 vynesl rozsudek trest smrti. Soud označil Schambergera za „*nejbrutálnějšího gestapáka klatovské služebny*“.¹⁸¹ Prohřešil se tím, že sedmi lidem vyhrožoval použitím násilím, u dvaceti sedmi osob hrubou sílu použil, což vedlo k trvalým následkům na jejich zdraví. A způsobil smrt osmnácti lidí.¹⁸²

Josef Spaniol byl dalším z gestapáků, který používal násilí při vyslýchání. Dne 5. května 1945 utekl z Klatov společně s Ruprechtem, Westfallem, Kwapilem, Dvořákem a Bambulem. Společně dojeli do bavorské Železné Rudy, kde se rozdělili. Na počátku června roku 1945 se dostal do svého předválečného domova v Elversbergu, avšak o několik dní později byl zatčen americkou vojenskou policií a odvezen do tábora Idar-Oberstein. V polovině dubna roku 1946 byl vypátrán v táboře Zuffenhausen u Stuttgartu a následně dopraven do Klatov. 25. září 1946 mu byl vynesl rozsudek trestu smrti a tentýž den vykonán.¹⁸³ V jeho neprospěch hovořila smrt šesti osob, na které měl svůj podíl, a ublížení na zdraví při výslechu u deseti osob.¹⁸⁴

Další z předchozí skupiny Josef Kwapil po rozdělení pokračoval do svého domova v Kvitušíně, kde bydlel před válkou. Ale již 17. července 1945 byl zadržen, odvezen do Klatov a uvězněn. Až 11. února 1947 se dozvěděl svůj trest i v tomto případě ten nejvyšší.¹⁸⁵ K tomuto druhu rozsudku přispěla jeho přítomnost u zatýkání a výslechů občanů z Bernartic i údajná vražda Marie

¹⁸¹ JIŘÍK, s. 285.

¹⁸² Tamtéž, s. 283–294.

¹⁸³ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 254–255.

¹⁸⁴ JIŘÍK, s. 306.

¹⁸⁵ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 255.

Viktorové, když prchala z popraviště ve Spáleném lese, u čehož byl jako svědek řidič Tondl.¹⁸⁶

Kriminální zaměstnanec Franz Wotava, jež působil jako tlumočnick u výslechů, které vedli Wimmer, Schamberger a Lindner, byl zatčen po krátkém útěku 5. května 1945 četníky v Kolinci a předán do Klatov. Nám je známa hlavně jeho angažovanost v případě ilegální organizace Česká národní armáda, kdy používal násilí proti vyslýchaným. Vyšetřování této akce vedl Schamberger, který byl známý svou surovostí, a k této skutečnosti poválečný soud s Wotavou taktéž přihlédl. Wotava na svou obhajobu pronesl: „*Přiznávám, že jsem někdy dal facku a jindy pár do zadnice, jinak jsem nikoho netloukl...!*“¹⁸⁷ Proti jeho výroku však hovořily výpovědi těch, kteří jím byli vyslýcháni v souvislosti s jejich činností v České národní armádě a dožili se konce války. Spolu s ním byl zadržen i Jacob Neubauer podílející se na akcích proti obyvatelům Obytců, Myslovic a Bernartic. Ve všech třech případech působil jako jeden ze zatýkajících gestapáků, dále jako tlumočnick a vyslýchající. V souvislosti s tím bylo poukázáno na oběti, které byly odsouzeny k smrti nebo se nedožily konce války, a mluvily tak v jeho neprospěch. Mimo to používal násilí proti podezřelým během vyšetřování. Oba byli za své činy odsouzeni k trestu smrti, ztrátě cti a majetku, nejdříve Wotava 17. září 1946, v jehož rozsudku zaznělo: „*Týral vyslýchané i v nepřítomnosti referenta, na jehož rozkazy se neprávem odvolává.*“¹⁸⁸ Neubauer byl odsouzen 2. prosince 1946.¹⁸⁹

Kromě výše zmíněných a známějších členů klatovského gestapa byli dopadeni a se stejným trestem odsouzeni Bina, Jarolím a Janisch. Bina byl zatčen 5. května 1945 ve svém klatovském bytě příslušníky Revolučního národního výboru, rozsudek si vyslechl 3. října 1946. Jarolím byl popraven 18. října 1946. Poslední z této trojice byl chycen 6. května 1945 četníky v Mochtíně a odsouzen 11. prosince 1946 v Klatovech.¹⁹⁰

¹⁸⁶ JIŘÍK, s. 310–311.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 321.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 332.

¹⁸⁹ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 255; JIŘÍK, s. 321–361.

¹⁹⁰ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 255.

Mezi 5.–6. květnem 1945 byli pochyťáni ještě další tři členové klatovského gestapa a to Paul Rogge, Anton Polzer a Josef Hetmanek. Rogge byl 5. května 1945 chycen poblíž obce Kolinec jejími četníky, Polzera o den později (6. května) zatkli strážovští strážníci a Hetmanka našli 5. května členové Revolučního národního výboru v jeho bytě v Klatovech. Všichni tři byli postaveni před Mimořádný lidový soud v Klatovech a podle dostupných důkazů odsouzeni k různě dlouhým trestům vězení.¹⁹¹ Rogge byl zařazen mezi „slušnější“ členy klatovského gestapa, a proto také dostal 27. února 1947 pouze dvouletý trest vězení za členství ve zločinecké organizaci gestapu. Jeho případ byl ještě dodatečně prošetřen v dubnu stejného roku, což 8. května vedlo k jeho propuštění a následnému vysídlení do Spolkové republiky Německo.¹⁹² Polzer před soudem přiznal, že během výslechů používal násilí, ale bylo mu to vždy nařizováno jeho nadřízenými. To mu 10. prosince 1946 vyneslo trest doživotí s dvaceti lety ve zvláštních nucených oddílech, ale i přesto mu byla v prosinci 1955 udělena milost a byl odsunut stejně jako Rogge. Hetmánek si 23. dubna 1947 vyslechl rozsudek v podobě patnácti let těžkého vězení s pěti lety v nuceném pracovním oddílu. Avšak i jemu byla v listopadu roku 1955 udělena amnestie a byl osvobozen.¹⁹³

Osud kriminálního zaměstnance Rudolfa Straubeho po válce byl podobný tomu Franze Schambergera. V dubnu roku 1944 byl z Klatov převelen do Prahy, odkud v květnu roku 1945 utíkal taktéž v uniformě vojáka Wehrmachtu. Byl však chycen americkou vojenskou policií v Chrástu u Plzně, dopraven do sběrného tábora v Plzni, kde dlouho nepobyl, protože byl převezen do Domažlic a nedlouho poté do táborů v Německu. Prošel si zajateckými tábory v Ochsenfurtu a Moosburgu. V posledním táboře byl vypátrán československou pátrací komisí a následně předán do Československa 18. července 1946. Po pobytu ve vazbě v Plzni a Praze se 26. září 1946 dostal před retribuční soud v Klatovech, který mu vyměřil pět let těžkého žaláře. Tento trest mu byl v září

¹⁹¹ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 255.

¹⁹² JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 255; JIŘÍK, s. 226.

¹⁹³ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 255–256; JIŘÍK, s. 250.

roku 1947 snížěn na tři roky. Dne 30. srpna 1948 byl převezen do administrativní věznice Okresního národního výboru v Klatovech, aby byl 27. prosince 1948 odsunut do Spolkové republiky Německo.¹⁹⁴

Řidič Franz Schindler, který v Klatovech působil pouze do ledna roku 1943, byl vypátrán v zajateckém táboře Dachau. Dne 20. března 1946 stanul před Mimořádným lidovým soudem v Klatovech, ale až 21. ledna 1947 byl odsouzen na dva roky do těžkého žaláře v nucených pracovních oddílech. 3. října 1947 byl podmíněčně propuštěn a zbývající trest mu byl odpuštěn.¹⁹⁵

Dalšími příslušníky klatovského gestapa, které se podařilo dopadnout, byli Harry Obermayer a Ewald Stötter, není nám však známo, kde k tomu došlo. Obermayer byl postaven před „*obnovenou retribuci*“, protože byl do Klatov předán až v dubnu 1947, kdy již soudy končily.¹⁹⁶ Proti němu hovořila pouze dvě svědectví, kdežto v jeho prospěch jich bylo čtrnáct a sám nic nezapíral. Byl jedním z nejmírnějších členů klatovského gestapa. V rozsudku mimo jiné stálo, že „*v zájmu Německa a v součinnosti s jinými zavinil ztrátu svobody většího počtu osob*“.¹⁹⁷ Obermayer si měl odsedět dva roky tvrdého vězení, ale stejně jako u ostatních i u něho byl trest zmírněn, byl osvobozen a vysídlen do Německa. Stötterův osud byl poněkud „*tragický*“, neboť byl ubit a ukamenován k smrti skupinou Čechů před budovou soudu v Písku, kam byl přivezen ke konfrontaci.¹⁹⁸

Filip Scholtyssik a Heinrich Wimmer, kteří, jak víme (viz výše), se 5. května 1945 sami přihlásili, byli taktéž odsouzeni k různě dlouhému těžkému žaláři. Scholtyssik si 17. ledna 1947 vyslechl rozsudek v podobě doživotí a Wimmer 28. dubna 1947 dostal trest dvou let ještě navíc v nucených pracovních oddílech. Scholtyssikovi byly dvě prosby z let 1951 a 1954 zamítnuty, ale

¹⁹⁴ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 253–254.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 254.

¹⁹⁶ JIŘÍK, s. 341.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 256; JIŘÍK, s. 341.

v červnu roku 1955 byl nakonec propuštěn a vysídlen. Wimmer měl to štěstí, že mu soud do trestu promítl dobu vazby, a vězení opustil již 6. května 1947.¹⁹⁹

I přes úspěšnost československé pátrací komise v případě klatovského gestapa se některé členy dopadnout nepodařilo. Patřili mezi ně Ruprecht, Pfaff, Vodicka, Seeholzer, Dwořak, Westfall a Bambule. Paradoxní je to u Ruprechtovy osoby, protože patřil mezi nejsadističtější členy gestapa z Klatov. Byl „alespoň“ stíhán v nepřítomnosti za vraždy a jejich organizování podle §219 trestního zákona. To ale nebylo naprosto k ničemu, protože v prosinci roku 1967 bylo stíhání zastaveno, Ruprechtův případ byl předán justici ve Spolkové republice Německo, aby v něm pokračovala. Nicméně Státní zastupitelství při Zemském soudu v Mnichově rozhodlo v roce 1970 Ruprechtovo trestní stíhání zastavit.²⁰⁰

Klatovskou služebnou prošlo mezi lety 1939–1945 celkem 3 268 osob bez započítání příbuzných osob z Akce E a židovských obětí.²⁰¹ Soud připsal na vrub klatovského gestapa celkem 834 obětí, ať už na nich neslo přímou či nepřímou vinu.²⁰² Ve Spáleném lese v Lubech u Klatov bylo popraveno celkem 73 osob. Ze dvou židovských transportů z podzimu roku 1942 našlo v koncentračních táborech smrt 1 200 Židů. Mnoho obyvatel Oberlandrátu Klatovy bylo během let 1939–1945 odsouzeno k smrti nejen pražským soudem, ale například i Vrchním zemským soudem v Drážďanech a jejich exekuce byly vykonány v Praze na Pankráci, v Drážďanech a na jiných místech. Další část obyvatel nepřežila věznění v různých nacistických káznicích, koncentračních a pracovních táborech. Proto byla klatovská tajná státní policie jednou z „nejúspěšnějších“ v celém Protektorátu.

¹⁹⁹ JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny*, s. 256.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Tamtéž, s. 250.

²⁰² JIŘÍK, s. 258.

6 Závěr

Nejdůležitějším cílem této bakalářské práce bylo přiblížit obraz klatovského gestapa jako celku, ale i jednotlivých členů, kteří se na jeho činnosti podíleli různou měrou. Práce zasazuje případy řešené klatovskou služebnou do kontextu doby a ukazuje, jak se měnil postup jejich vyšetřování a přístup k nim spolu se změnami, které během existence Protektorátu Čechy a Morava nastaly. Stranou zájmu nezůstávají ani oběti nacistické zvěle.

I přes počáteční problémy související s přesunem komanda, které mělo služebnu gestapa v Klatovech vytvořit, proběhlo 15. března 1939 převzetí moci nacisty v Klatovech klidnou cestou. Původní komando se však do Klatov dostalo až v květnu roku 1939, poté co nejdříve založilo služebnu gestapa v Písku. Jak je možné vidět hned na první akci provedené po 15. březnu roku 1939, okupační represivní aparát nezhálel a ihned začal konat. V tomto případě šlo zatím pouze o zastrašovací akci, aby se obyvatelstvo nepokoušelo o odpor. V první polovině roku 1939 však ještě nedocházelo k tak radikálním zásahům gestapa jako v měsících a letech následujících.

Jak nám práce ukazuje, byla organizace gestapa velmi dobře propracovaná. Prvotně byla vytvořena ústředna tajné státní policie v Praze, od níž se odvíjela i struktura venkovních služeben. Hnací silou služebny byl její velitel, který přijímal rozkazy shora a předával je svým podřízeným, kteří stáli v čele jednotlivých referátů. Oddělení měla na starosti různé oblasti a věci, jak dokládá první kapitola této práce.

Zásadním obratem v činnosti gestapa byl však až nástup Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora, neboť došlo k vyhlášení civilního výjimečného stavu a vytvoření stanných soudů. I když se první stanné právo na Oberlandrát Klatovy nevztahovalo, začalo klatovské gestapo mnohem tvrději postupovat proti hnutím odporu, která tvořily převážně ilegální organizace. To lze demonstrovat například na akci proti klatovské sokolské skupině JINDRA, kterou práce detailně vykresluje. Za velký paradox může být považováno to, že lidé nebyli postaveni před žádný soud, který by je odsoudil za

nějaký delikt či trestný čin, ale gestapo o jejich dalších osudech rozhodovalo samo, což pro ně muselo být demoralizující, když se ocitli například v koncentračních táborech a nevěděli ani to, čím se provinili. I navzdory tomu, že se první stanné právo na Klatovsko nevztahovalo, padli mu za oběť čtyři obyvatelé, což je pro nás další kontroverzí.

Jistě nejhorší období působení klatovského gestapa bylo po dobu druhého stanného práva, tzv. heydrichiády. Toto peklo bylo rozpoutáno po atentátu na Heydricha a trvalo déle jak měsíc. V této době padlo přímo u Klatov za oběť klatovskému gestapu 73 osob v nedalekém Spáleném lese v obci Luby. Tuto tragédii připomíná až do dnešních dnů památník vystavěný na tomto místě.²⁰³ Aby ale lidé pochopili význam tohoto místa, je třeba znát i okolnosti událostí, které se na něm odehrály. Za nejzvrácenější na těchto popravách bychom mohli považovat to, že gestapáci sami nikdy své oběti nepopravovali, nýbrž se pouze občas přijeli podívat na „vrchol“ svého díla, neboť právě jejich činnost dovedla události až k tomuto „cíli“. Další zvrácenou stránkou těchto exekucí je skutečnost, že dvě popravené ženy byly v onu dobu v různých stupních těhotenství a gestapo o tom vědělo, ale nevzalo tuto skutečnost vůbec v potaz. Zajisté to muselo a musí mnohé lidi vést k zamyšlení, co gestapáky k těmto hrůzným činům vedlo, ale taktéž to pro ně bylo a je nepochopitelné. Smutné je i to, že většina gestapáků se po válce ke svým proviněním nepřiznala a snažila se vinu svalovat na jiné, dokonce i na samotný režim, ba co více, někteří si stále stáli za svým, že vykonali svou povinnost.

Klatovské gestapo se také podílelo na dvou židovských transportech z Klatov do Terezína vypravených na podzim roku 1942, na jejichž organizaci a uskutečnění spolupracovalo se Židovskou náboženskou obcí z Prahy. Bilance těchto transportů je tragická, neboť jak nám práce ukazuje, z celkového počtu 1 269 přežilo válku v koncentračních táborech pouze 69 Židů. Avšak k podílu členů klatovské tajné státní policie při těchto transportech poválečné soudy v Klatovech nepřihlížely.

²⁰³ Viz příloha číslo 6.

Konec války vedl mnohé příslušníky gestapa k útěku, neboť věděli, že jejich činy nebudou po válce jen tak přehlíženy. Byly zde i osoby, které se ihned vzdaly, ale těch byla pouhá hrstka, a proto museli být ostatní vypátráni. Někteří z osazenstva gestapa nebyli za své činy nikdy spravedlivě potrestáni z důvodu toho, že se je nepodařilo dopadnout. Otázkou však dodnes zůstává, zdali byly mimořádné lidové soudy, které proběhly s bývalými gestapáky, objektivní a spravedlivé, protože v mnoha ohledech zůstávají kontroverzní. Soudy totiž mnohdy braly v potaz nejasné případy a mlhavá svědectví a ty jasné naopak přehlížely. U mnohých soudů je závažnější i délka jejich trvání. Musíme brát zřetel i na svědectví obětí gestapa či jejich příbuzných, protože někteří lidé se konce války nedožili. Leckdy si svědci mohli pouze vyřizovat účty s jednotlivými obžalovanými, jindy bylo nasnadě dát si pozor na objektivitu zprostředkovaného svědectví příbuzných mrtvých obětí. Na druhou stranu je obdivuhodná ta část svědectví, která mluvila ve prospěch gestapáků, zvláště v té náladě, která po válce panovala.

Jak z práce vyplývá, ti, kteří byli za své činy odsouzeni k trestům vězení v různých délkách, se stejně vždy po určité době dostali na svobodu a byli odsunuti do Spolkové republiky Německo. Toto je jistě kontroverzní téma, které vede k zamyšlení. Vždyť vezměme v potaz oběti gestapa, měly ony možnost požádat o milost? Byla zde vůbec ta možnost, aby se někdy dostaly na svobodu, kdyby válka trvala déle nebo dopadla jinak? Ve většině případů by odpověď zněla ne, a proto je toto téma do dnešních dnů tolik diskutované. Dále jsou tu i ti, kteří za své činy byli odsouzeni k trestu smrti, což byly jistě spravedlivé rozsudky v souladu s tím, co napáchali a kolik obětí měli na svých bedrech. Cílem této práce však není pouze to, aby na základě zobrazení činnosti klatovského gestapa a jednotlivých případů, vedla ostatní k zamyšlení nad spravedlivostí trestů jednotlivých členů gestapa, ale také to, abychom se poučili z těchto událostí historie a jim podobné již v budoucnu neopakovali.

7 Bibliografie

7.1. Nevydané prameny

Archiv Vlastivědného muzea Dr. Hostaše, Klatovy, fond Druhá světová válka, Kopie dálnopisů venkovní služebny gestapa v Klatovech.

Státní okresní archiv, Klatovy, Okresní úřad Klatovy. Presidiální spisy 1939–1945 KT. 11, 12, 13.

VÁVRA, Josef, *Zpráva o klatovském odboji a klatovském gestapu 1939–1945*, Karlovy Vary 1986, nevydaný strojpis, Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše Klatovy.

7.2. Vydané prameny

ŠUSTEK, Vojtěch (ed.), *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava. Edice historických dokumentů*, sv. I, Praha 2012.

7.3. Literatura

BUKOVSKÝ, Jaroslav a kol., *70 let od heydrichiády*, Klatovy 2013.

BURIAN, Michal, *Atentát: operace Anthropoid 1941–1942*, Praha 2002.

ČVANČARA, Jaroslav, *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*, Praha 2008.

HALLA, Václav, *Sušicko za okupace 1939–1945*, Sušice 1947.

JIRÁK, Jan, *Vznik a zánik venkovní služebny gestapa v Klatovech*, in: FIŠER, Marcel, HŮRKOVÁ, Jindra (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 4/2006*, Klatovy 2006, s. 245–257.

JIRÁK, Jan, *Každodennost prvního období okupace Klatov březen 1939–květen 1942*. In: HŮRKOVÁ, Jindra, SÝKOROVÁ, Lenka (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 6/2011*, Klatovy 2011, s. 121–144.

JIRÁK, Jan, *Každodennost druhého období okupace Klatov-heydrichiáda*, in: HŮRKOVÁ, Jindra, SÝKOROVÁ, Lenka (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 7/2013*, Klatovy 2013, s. 165–237.

JIRÁK, Jan, *Paravýsadky do jihozápadních Čech*, Klatovy 1997.

JIŘÍK, Václav, *Klatovské oprátky*, Plzeň 2004.

LAŠTOVKA, Vojtěch, *KSČ na Klatovsku*, Plzeň 1963.

Lubský les u Klatov, Klatovy 1985.

SLÁDEK, Oldřich, *Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945*, Praha 1986.

STRNAD, Dobromil, STRNAD, Milan, *Myslovice: historie obce: volá Londýn*, Klatovy 2012.

STRNAD, Milan, *Židé v dějinách města Klatov*, Klatovy 2010.

STŘELEČEK, Jan, *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy*, Klatovy 1985.

ŠMÍD, Josef a kol., *Klatovsko v protifašistickém zápase*, Plzeň 1989.

ŠOLC, Jiří, *Bylo málo mužů: českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*, Praha 1990.

8 Resumé

This Bachelor thesis presents an image of the German secret state police and its activities in 1942 in Klatovy. In the context with the main theme of the thesis shows the arrival of the Secret state police to Klatovy, creating a service station and its organization in the year of 1939. The organization of the Secret state police in Klatovy remained throughout the Protectorate of Bohemia and Moravia almost the same with minor changes, only the staff of individual sections changed. The thesis also in short deals with the period of the second half of 1941, when Reinhard Heydrich joined into the function of the Reich Protector, and the situation in the whole of the Protectorate changed in the context with the announcement of the first martial law. This has led to changes in the activity of the Secret state police in Klatovy, although the first martial law didn't relate on Klatovy.

The aim of this thesis is to show on the individual cases and the events mainly of the year 1942, as the activity of the Secret state policy looked, progress of the investigation and the access of individual members of the Secret state policy to their work. The Secret state policy was focused primarily on the fight against resistance movement, sabotages and illegal listening to foreign radio. However the real terror began after the assassination of Reinhard Heydrich. In the context with the announcement of the second martial law the thesis brings image of the period Heydrichiade, in which were carried out executions in Burnt forest in Luby at Klatovy on which the Secret state policy had a large share. The Secret state policy in Klatovy took part in the two transports of Jews from Klatovy to Terezin in the second half of 1942. All these actions of the Secret state policy during the occupation between years 1939–1945 have been reflected in the post war fates of its members and the subsequent courts with them.

9 Přílohy

Příloha č. 1-Fotografie členů klatovského gestapa.

Zdroj: STRNAD, STRNAD, *Myslovice*, s. 28.

Příloha č. 2-Sídlo klatovského gestapa Singrova vila.

Zdroj: STRNAD, STRNAD, *Myslovice*, s. 29.

Příloha č. 3-Dveře cel, které se nacházely v suterénu Singrovy vily.

Zdroj: STRNAD, STRNAD, *Myslovice*, s. 29.

Příloha č. 4-Unikátní fotografie z poprav ve Spáleném lese v Lubech.

Privádění odsouzených vlastenců na popraviště do Spáleného lesa

Zdroj: HALLA, Václav, *Sušicko za okupace 1939–1945*, Sušice 1947, obrazová příloha.

Řazení českých vlastenců na popravišti před již popravené

Zdroj: HALLA, obrazová příloha.

Popravčí četa připravená k salvě ve Spáleném lese

Zdroj: HALLA, obrazová příloha.

Tzv. rána z milosti oběti, kterou neusmrtila první salva popravčí čety

Zdroj: HALLA, obrazová příloha.

Příloha č. 5-Strana č. 24 ze seznamu transportu Židů 30. listopadu 1942 z Klatov do Terezína

461	Pick Friedrich	71461	Arbeiter	29. 7. 1911	Klattau Wienerstr. 126	82668
			CR-493			
462	Löwith Regina	71462	Haushalt	7. 6. 1876	Klattau Pragerstr. 159	82641
			DR-1329			
463	Weiskopf Franziska	71463	Arbeiterin	4. 5. 1918	Klattau Hammerschmiedg. 6	82619
			C2-1442			
464	Weiskopf Markus	71464	privater	14. 8. 1871	Klattau Hammerschmiedg. 254	82797
			DS-1815			
465	Weiskopf Theresie Kath.	71465	Haushalt	10. 5. 1914	Klattau Hammerschmiedg. 254	82798
			C2-1778			
466	Weiner Ella	71466	Haushalt	12. 7. 1894	Klattau Kolding. 214	82787
			1734			
467	Weiner Ernst	71467	Leder-arbeiter	15. 5. 1886	Klattau Kolding. 214	82786
			1735			
468	Gottlieb Charlotte	71468	Haushalt	13. 4. 1878	Klattau Wienerstr. 6	82536
469	Gottlieb Karl	71469	Privater	29. 8. 1867	Klattau Wienerstr. 6	82537
470	Stern Berthold	71470	Landwirt	22. 3. 1883	Klattau Vorříšokg. 203	82761
			1736			
471	Stern Rosa	71471	Haushalt	23. 2. 1885	Klattau Vorříšokg. 203	82757
			1737			
472	Stern Karl	71472	Landw. Arbeiter	12. 12. 1915	Klattau Vorříšokg. 203	82755
			AR-494			
473	Stern Friedrich	71473	Landw. Arbeiter	9. 8. 1917	Klattau Vorříšokg. 203	82753
			DL-2148			
474	Stern Marta	71474	Arbeiterin	14. 7. 1918	Klattau Vorříšokg. 203	82756
			1738			
475	Sling Rosalie	71475	Haushalt	7. 10. 1888	Klattau Wienerstr. 6	82735
			1766			
476	Sling Sidonie	71476	Private	26. 1. 1880	Klattau Wienerstr. 6	82736
			1781			
477	Sling Alfred	71477	Arbeiter	27. 12. 1881	Klattau Wienerstr. 6	82734
			1779			
478	Weiss Kurt	71478	Arbeiter	11. 4. 1912	Klattau Tausg. 14	82795
			3434			
479	Weiss Berta	71479	Haushalt	18. 6. 1861	Klattau Tausg. 14	82794
			3434			
480	Gans Oswald	71480	Mitarbeiter der JKG	27. 1. 1915	Pisek Pragerstr. 32	81040
			C2-1762			

- č. 1 Přidělené číslo v transportu Ce
 č. 2 Příjmení a jméno (v německé verzi)
 č. 3 Zaměstnání v době transportu

- č. 4 Datum narození
 č. 5 Adresa v době transportu

Tato strana obsahuje i pozdější zápisy. U uvedených osob jsou například dopsána čísla a označení transportů z Terezína do Osvětimi

Zdroj: STRNAD, *Židé v dějinách*, s. 283.

Příloha č. 6-Památník popraveným z období heydrichiády ve Spáleném lese